

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Pásztorgém (*Bubulcus ibis*) újabb előfordulása a Hortobágyon

1996. június 9-én a hortobágyi Akadémia-tónál végeztünk megfigyeléseket. Az apró halivadék-nevelő medencéket észak felől egy hosszú, sekély vízállás szegélyezi, amely az 1974-ben épített kis tavak gátjainak anyagnyerő kubikgödreből alakult ki és már vagy húsz éve libaúsztatónak használják.

Szerencsére ottjártunkkor a törzslibatelep lúdjai éppen egy tépés utáni állapotukat szenvedték és a víznek még csak közelébe sem merészkedtek. A sekély tavon és annak még sekélyebb kiöntésein ezért sokféle madár nyugodtan táplálkozhatott.

Az ivadéknevelők magas gátjáról nézelődve egy szokatlan külsejű, túlnyomórészt fehér színű, viszonylag rövid csőrű gém hívta fel magára a figyelmet, amely teleszkóppal megnézve azonnal pásztorgémnek bizonyult.

A madár fejteteje erősebben, válla csak kis mértékben volt sárgás fahéj színű. Csőre sötét sárga, szürkés csőrvéggel, lába élénk világos piros volt. Ezek alapján egy már nem nászruhas, átmeneti színezetű, adult példánynak határoztuk. A madár lábán gyűrűt nem viselt, továbbá óvatos viselkedése is természetes, vadon élő állományból származó madárra utalt.

A megfigyelésünk idején kánikulai meleg (33-34 °C) uralkodott, a szél nem mozdult. A tócsák vize valósággal felforrósodott, mezítláb csak kapkodva járhattunk benne. A közelben nagy kócsag (*Egretta alba*), kis kócsag (*Egretta garzetta*), üstökösgém (*Ardeola ralloides*), batla (*Plegadis falcinellus*) és bibic (*Vanellus vanellus*) is tartózkodott, de a pásztorgém nem szegődött egyikükhöz sem. Egy ízben viszont felrepült és legalább egy kilométer átmérőjű óriási kört leírva percek múlva ugyanoda visszatért és tovább álldogált a magas ürömmel benőtt pocsolya szélén.

Megfigyelésünk hírére még ezen a napon többen a helyszínre siettek és látták is a madarat, de a másnap érkezők már nem találkoztak vele. 1977-es és 1989-es megjelenései után ez volt a faj harmadik hortobágyi észlelése, egyben pedig a tizedik elfogadott magyarországi adata. (Az ekkor készült számos bizonyító felvétel egyike megtalálható a Tűzok 1996. évi 1(3). számának 137. oldalán).

Dr. Kovács Gábor, Dr. Magyar Gábor és Kovács Gergely

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) fészkelési adatok a Barcsi Borókás Tájvédelmi Körzetből (1985–1996)

A fekete gólya ritkább költő fajaink közé tartozik, a becsült hazai állomány 200 pár körüli (Kalocsa, 1998). A Barcsi Borókás Tájvédelmi Körzet területéről fészkelését először Vasvári (1937) említi, mely szerint „a Darány-Rigóc-Szuloki égerlápokban is több pár fészkel”. A faj költését Kárpáti (1979) és Marián & Puskás (1985) is jelzi, később Fenyősi (1993) két revírt említ. Jelenleg a területen két pár fészkel, továbbá vonuláskor maximum

20 példány fordul elő. Jelen közlemény az 1985–1996 között a területen ismertté vált fészkeket jellemzi és a költségek eredményességét foglalja össze.

A vizsgált terület a Barcsi Borókás Tájvédelmi Körzet és közvetlen környezete (a dolgozatban tárgyalt 12 fészek közül 10 a védett területen található), melynek kiterjedése mintegy 4000 ha. A területen a tengerszint feletti magasság 100–110 m, az évi csapadék százéves átlaga 772 mm. A terület erdőssültsége kb. 90 %-os, a lomb- és tűlevelű állományok aránya 60–40%. Az állományok elsősorban közép- és fiatalkorúak. A vizsgálat szempontjából legfontosabb társulások: égerláp-erdők, tölgyesek és cseres-tölgyesek.

A gólyák számára legfontosabb táplálkozóhely a területen lévő láptórendszer, illetve a Rigóc-patak felduzzasztásával évtizedekkel ezelőtt kialakított, a halgazdálkodás megszűnését követően elmocsarasodott halastavak.

A felmérés módszere a terület rendszeres bejárása során előkerült fészkek feljegyzése, illetve azok évenkénti 2–3 alkalommal történő ellenőrzése volt.

Eredmények

1985–1996 között a vizsgált területen összesen 12 fekete gólya-fészket találtunk. Alábbiakban a fészkek közvetlen környezetét, lakottságát és esetenként a költséket jellemzem.

Északi terület

1. fészek: cseres-tölgyesben öreg kocsányos tölgy (*Quercus robur*) oldalágán kb. 3 m magasan épült. Az erdőrészletben természetes vízfolyás található, mely a fészek közelében zombékos mocsárrá szélesedik. A fészek az 1980-as évek közepén került elő, az állománnyal szomszédos erdőrészlet véghasználatát követően. Fészkelési adatunk nincs a fészekből.

2. fészek: két égeres közti hagyástölgyfoltban öreg kocsányos tölgy oldalágára kb. 6 m magasan épült. A fészek közelében a természetes vízfolyás mocsárrá szélesedik. A fészek 1985-ben került elő, 1986-ban 3 fióka repült, 1987-ben csak 1 példány járt a fészekre. 1988-ban a szomszédos erdőrészletet tarra vágták.

3. fészek: éger-tölgy állomány 6 öreg fából álló foltjában kocsányos tölgy oldalágán, messze (6–7 m-re) a törzstől kb. 8 m magasan épült. A fészket 1989 tavaszán találtuk, sajnos a fészkes fával szomszédos két fát ekkorra már kivágták. Valószínűleg emiatt ez évben már nem költött a madár. (1988-ban helybéliek szerint sikeresen fészkelte, a fiókák száma nem ismert.)

4. fészek: cseres-tölgyesben középkorú tölgy oldalágán (a törzstől 6–8 m-re), kb. 15 m magasan épült. A fészket 1989 szeptemberében találtuk és állapotából valószínűsíthető, hogy ez évben sikeresen költöttek itt a madarak. 1990-ben 3 fióka repült, 1991-től már nem használják a gólyák.

5. fészek: égerláp-erdő öreg kocsányos tölgyére kihelyezett műfészek. 1990. márciusában építettük a műfészket, a tölgy törzsből induló oldalágai közé, kb. 10 m magasra. 1994-ben foglalták el a gólyák. A június 29-i ellenőrzés alkalmával a 3 fiókából kettőt a földön

elpusztulva találtunk. A harmadikat sikeresen feltápláltuk (Fenyősi & Stix, 1995). 1995-ben a fészek már lakatlan.

6. *fészek*: éger-nyír állománnyal érintkező erdeifenyő (*Pinus sylvestris*) monokultúra szélső fáján, törzsön lévő elágazásba, kb. 8 m magasan épült. A fészket 1996 nyarán találtuk, kotlást megfigyeltünk. Fióka ismeretlen ok miatt nem repült.

Déli terület

1. *fészek*: cseres-tölgyesben lévő hagyástölgyfolt kocsányos tölgyén törzshöz közel oldalágon, kb. 10 m magasan épült. A fészek közelében mély fekvésű – korábban vízállásos – égeres található. A fészek 1985-ben vált ismertté, az évben 4 fióka, 1986-ban 3 fióka repült. 1987-ben már lakatlan.

2. *fészek*: száradó égerláp-erdőben kocsányos tölgy törzsére, kb. 15 m magasan épült. Helybéliek elmondása szerint 1987-ben egy pár itt költött. 1988-ban már elhagyott a fészek. A golyák elköltözésének valószínű oka az erdő túlgyéritése volt.

3. *fészek*: tölgyerdőben kocsányos tölgy oldalágára (törzstől 6-7 m-re) kb. 18 m magasan épült. 1988-ban vált ismertté, ekkor sikeres volt a költés (a kirepült fiókák száma ismeretlen). 1989-ben a fészek már tollas fiókákkal lezuhant, azok elpusztultak. 1990-től lakatlan.

4. *fészek*: cseres-tölgyes és vénicszil (*Ulmus laevis*) állomány közti idős tölgyes foltban, kocsányos tölgy oldalágán a törzshöz közel, kb. 18 m magasan épült. A fészket 1990/91 telén találtuk, 1991-ben a költés ismeretlen ok miatt meghiúsult (a fészek alatt tojásmaradványok). 1992 tavaszán a madarak még elfoglalták, majd április végén a következő fészket tatarozták ki.

5. *fészek*: tölgy-fenyő állomány idős kocsányos tölgyén épített műfészek. A műfészket oldalágra, törzs mellé, kb. 6 m magasra építettük 1990. márciusában. A golyák 1992. április végén jelentek meg itt, s ez évben két fiókat repítettek. 1993-ban kotlást megfigyeltünk, de a fészekaljzat ismeretlen ok miatt elhagyták a madarak. 1994-től lakatlan.

6. *fészek*: száradó égerláp-erdő szélén található idős kocsányos tölgyre, törzsön lévő elágazás közé, kb. 15 m magasan épült. A fészek 1995-ben vált ismertté, az évben három, 1996-ban négy fióka repült.

Értékelés

A vizsgált területen 1985–1996 között 12 feketegolya-fészket ellenőriztünk, melyek két, jól elkülöníthető területrészen találhatóak (1. ábra). Figyelmet érdemel, hogy a védett terület belső részein fészek egy alkalommal sem került elő. Az északi „revír” két legtávolabbi fészke között légvonalban 2,7 km, a két legközelebbi között 0,7 km a távolság. Ugyanez a déli „revír” esetében 3,4 km, illetve 0,25 km.

A 12 fészek közül tíz fészket a golyák építettek, ezek közül 9 kocsányos tölgyön, egy erdeifenyőn található. Az északi és a déli területrészen egy-egy műfészket helyeztünk ki, az északi területrészen egy általunk jónak vélt erdőrészletben, a déli területrészen a régi fészek

közeliében (250 m-re). Mindkettőt kocsányos tölgyre építettük laposvasból és dróthálóból, majd gallyal, földdel, levéllel és mohával béleltük.

Fiókaszámot mindössze kilenc esetben tudtunk megállapítani: két fióka egy alkalommal, három fióka négy alkalommal, négy fióka két alkalommal repült ki a fészkekből. Ezen kívül egy háromfiókás fészkek lezuhant, mindhárom fióka elpusztult. Egy másik háromfiókás fészkeknél két fióka ismeretlen ok miatt elpusztult, a harmadikat mesterségesen felnevelve engedjük szabadon (*Fenyősi & Stix, 1995*).

Feltételezhetően eredményes volt a költés további öt esetben (pl. költésidőben a golyákat megfigyeltük, de a fészkek csak később kerültek elő; a fészkek állapota eredményes költést valószínűsít). Kotlást megfigyeltünk, de fióka nem repült további három esetben; bizonytalan adatok állnak rendelkezésünkre hét esetben.

A vizsgált területen ismert 12 fészkek ellenére egyszerre legfeljebb két pár fekete gólya költött. A fészkek elhagyása négy esetben fahasználati munkákkal mutat összefüggést, négy esetben meghiúsult költést követően építettek új fészket a golyák. A 12 év költési eredményeit az 1. táblázat foglalja össze.

	Északi revír	Déli revír
1985	?	+
1986	+	+
1987	?	+?
1988	+?	+?
1989	+?	-
1990	+	?
1991	?	-
1992	?	+
1993	?	-
1994	-	+?
1995	?	+
1996	-	+

1. táblázat. A vizsgálati területen található fekete gólya revírekben lezajlott költések eredményessége 1985–1996 között. +: eredményesen költő pár; +?: feltételezett eredményes költés; -: eredménytelen (meghiúsult) költés; ?: bizonytalan adat.

Köszönetnyilvánítás

Adataik átengedéséért köszönetemet fejezem ki *Juhász Magdolnának, Selyem Józsefnek és Stix Józsefnek*. Külön köszönet illeti *Pintér András*t adatai átengedéséért és a műfészkek kihelyezéséért is.

Irodalom

- Fenyősi L. (1993): A Barcsi Tájvédelmi Körzet madarai (1983–93). *Állattani Közlemények* 79, p.55–66.
- Fenyősi L. & Stix J. (1995): Fekete gólya (*Ciconia nigra*) fiókájának felnevelése. *Madártani Tájékoztató* 1995 (január–július), p. 8.
- Kalocsa, B. (1998): Fekete gólya. In: *Haraszthy L. (szerk.): Magyarország madarai. Mezőgazda Kiadó, Budapest, p. 28–29.*
- Kárpáti L. (1979): A Barcsi Ósborókás madárvilága, *Somogyi Almanach* 30, p. 1–52.
- Marián M. & Puskás L. (1985): A Barcsi Borókás Tájvédelmi Körzet madárállománya (*Aves*). *Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat* 5, p. 207–232.
- Vasvári M. (1937): Nyári képek Magyarország madárvilágából. *Debreceni Szemle*, 1937. október–december, p. 287–293.

Fenyősi László

Vadludak tömeges repcefogyasztása

1996 őszén feltűnően nagy vadlibamozgás volt a Hortobágyon. A madarak táplálkozóhelyei közül az egyik legkedveltebb a tiszafüredi Kanjárás és Kopaszköcs határrészen található kb. 200 hektáros repcetábla volt. November 1-jén és 2-án kb. 3500 nyári lúd (*Anser anser*), mintegy 1000 nagy lilik (*Anser albifrons*) és 800 vetési lúd (*Anser fabalis*) legelte a nagyra nőtt, kb. 30 cm-es repceállomány leveleit. November 7-én 8000-10 000 nagy lilik, kevés nyári lúd, 17 kis lilik (*Anser erythropus*) és 13 vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*) fogyasztotta a repcét. A vetési ludak ekkorra eltűntek, majd november 11-én újra megjelent 400-500 példányuk, 6000 nagy lilik és a korábban látott 13 vörösnakú lúd társaságában. Két nappal később a vadludak teljesen eltűntek a repcéről. Amíg idejártak táplálkozni, a tábla belsejében több hektáron kocsányig rágták a leveleket. Gyanítható, hogy két hét alatt ráuntak az egyoldalú táplálékra és a karcagi Tilalmas ugarjain, kölestarlóin megjelenő libatömeg azonos a Kanjárásról eltűnt sereggel.

A szakirodalomban nem találtam utalást vadludak ehhez hasonlóan kitartó repcefogyasztásra, különösen amelyben öt vadlúdfaj is egyszerre részt vett volna.

Kovács Gergely

Vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*) megjelenése a dinnyési Fertőn

Mintegy 30 évre visszamenőleg vannak rendszeres adataink a dinnyési Fertőről, a Velencei-tavon végzett rendszeres megfigyelések pedig legalább 80 évre visszavezethetők, a vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*) azonban az utóbbi évekig nem szerepelt a regisztrált fajok listáján. Ezek után meglepetésszámba ment, hogy rövid időn belül több megfigyelés is adódott esetenként tucatnyi példányszámmal.

Az adatok a faj kisebb inváziójára utalnak, ill. a vonulási útvonal és a telelőterület nyugatabbra tolódásának vagyunk tanúi. Megfigyeléseim szerint a faj egyedei gyakran szétszórta láthatók a nagy vadlúdcapatokban, és nem törekednek homogén csapatok kialakítására, mint a nyári lúd (*Anser anser*). A legtöbb együtt látott vörösnakú lúd 6 pd. volt, de leggyakrabban 2-3 példány került a táveső látómezejébe. A számláláshoz teleszkópos táveső használata nélkülözhetetlen, mert a ludak rendszerint 300-500 m-re vannak a megfigyelőtől.

Az esetek döntő többségében a tavon pihenő libatömeget tudunk jól megfigyelni, de néhány alkalommal a tóparti búzavetésen is kitűnő számlálásra nyílt lehetőség.

Az alábbiakban időrendi sorrendben közlöm az 1995/96. évi összegyűjtött valamennyi vörösnakú lúd megfigyelési adatainkat a Dinnyési Fertőről.

1995.	február 19.	1 pd	(Fenyvesi L.)
1996.	november 1.	6 pd	(Fenyvesi L.)
	november 2.	5 pd	(Bán M. – Fenyvesi L.)
	november 9.	2 pd	(Fenyvesi L.)
	november 13.	6 pd	(Fenyvesi L.)
	november 16.	9 pd	(Schmidt E. – Schmidt A.)
	november 17.	14 pd	(Fenyvesi L.)
	november 19.	12 pd	(Fenyvesi L.)
	november 20.	18 pd	(Fenyvesi L.)
	november 24.	8 pd	(Fenyvesi L.)
	november 29.	24 pd	(Fenyvesi L.)
	december 3.	3 pd	(Fenyvesi L.)
	december 15.	4 pd	(Fenyvesi L.)

Fenyvesi László

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) megfigyelések 1997-ből

A bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) jellegzetes fészkelője Európa nyugati-északnyugati partvidékének. Nagy-Britannia térségében állandó, míg az északi államány ősszel délebbre húzódik. Délnyugat-Európában jelentős telelőterületei alakultak ki. A Földközi-tenger és a Kaszpi-tó közelében ugyancsak több helyen költ, de legnagyobb európai telelőhelyei is itt találhatók. Ázsiában nagy egybefüggő populációi vannak.

Magyarországon rendszerint csak 1-2 példányt, de 1976-ban nagyobb csapatokat is észleltek.

1997-ből meglepően sok adata gyűlt össze. Ez évben újra bizonyított petőházi költésén (Mogyorósi, 1997) kívül egyre több volt a tavaszi-nyári megfigyelés. Így a sárkeresztúri Sárkány-tavon május 11-én egy tojót figyeltem meg. Május 18-án egy párat, június 10-én egy hím példányt látott Csonka Péter. November-decemberben hirtelen több területen is megjelentek. Nagyobb csapatok először a keleti országrészben mutatkoztak (Hortobágy, Szeged Fehér-tó, Biharugra). A Dunántúlról csak decembertől vannak 10 példány fölötti megfigyelések.

Az általunk vizsgált területeken; a dinnyési Fertőn és a tatai Öreg-tavon változatos vízszínttel igen kedvező élőhely alakult ki erre az időszakra megfelelő táplálkozó területtel és biztonságos pihenőhellyel. Ugyanakkor sem a Fertő tóról, sem a Kis-Balatonról nem jelezték felbukkanását.

Dinnyési Fertő	<i>november 21.</i>	4 pd	(Fenyvesi László)
"	<i>november 22.</i>	3 pd	"
"	<i>november 25.</i>	3 pd	"
"	<i>november 28.</i>	3 pd	"
"	<i>december 2.</i>	14 pd	"
"	<i>december 8.</i>	21 pd	"
"	<i>december 13.</i>	16 pd	"
"	<i>december 16.</i>	41 pd	"
"	<i>december 17.</i>	32 pd	"
"	<i>december 23.</i>	20 pd	"
"	<i>december 28.</i>	2 pd	"
"	<i>december 29.</i>	2 pd	"
"	<i>december 30.</i>	2 pd	"
"	<i>december 14.</i>	10 pd	(Schmidt Egon)
Tatai Öregtó	<i>november 29.</i>	1 pd	(Musicz László)
"	<i>december 9.</i>	23 pd	"
"	<i>december 10.</i>	3 pd	"
"	<i>december 12.</i>	6 pd	"
"	<i>december 13.</i>	25 pd	"
"	<i>december 14.</i>	14 pd	"
"	<i>december 16.</i>	30 pd	"
"	<i>december 18.</i>	17 pd	"
"	<i>december 20.</i>	19 pd	"
"	<i>december 23.</i>	23 pd	"
"	<i>december 24.</i>	17 pd	"
"	<i>december 26.</i>	18 pd	"
"	<i>december 27.</i>	20 pd	"
"	<i>december 28.</i>	19 pd	"
"	<i>december 21.</i>	13 pd	(Csonka Péter)

Table 1. Observations of Shelduck (*Tadorna tadorna*) in the autumn and winter of 1997-98 on lake Öreg and Dinnyés-Fertő.

Tatán nem derült ki egyértelműen, hogy milyen táplálékot fogyasztottak a madarak. A nyár folyamán kiszáritott, majd őszre feltöltött dinnyési Fertő iszapját benötte a dárdás laboda (*Atriplex hastata*). A madarak legtöbbször laza csapatban táplálkoztak az elárasztott laboda mezőn. Az ásólúdak klasszikus táplálékállatai szinte teljesen hiányoznak a halastavakról feltöltött tóból. Egyéb vizinövényzet híján szinte kizárólag a laboda termését fogyaszthatták. Érdekességként jegyzem meg, hogy a területhez annyira ragaszkodtak, hogy miután december 17-ére befagyott a dinnyési Fertő, minden lúd és réce eltávozott, de 32

bütykös ásólúd egész nap kitarzott a jégen szokatlanul szoros csapatban. A feltűnően enyhe januárban Tatán mintegy 20 példány, Dinnyésen 2 példány volt rendszeresen látható (1. táblázat).

Megfigyelési adataik rendelkezésre bocsátásáért köszönet illeti *Szimuly Györgyöt, Nagy Tamást, Gál Andrást, Tar Jánost, Csonka Pétert és Schmidt Egont.*

Irodalom

Mogyorósi S. (1997): Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) újabb fészkelése Magyarországon. *Túzok* 2, p. 112.

Fenyvesi László & Musicz László

Adatok a madarak tolltetveihez (*Mallophaga*)

Az elmúlt időszakban hozzám került madártetemekről gyűjtött tolltetvekkel kapcsolatban két madárfaj esetében néhány, az alábbiakban részletezett érdekesebb megfigyelést tettem.

Pehelyréce (*Somateria mollissima* L. 1758):

Gyűjtés helye és ideje: Fertő tó, Mekszikópuszta, 1988. november 11.
Gyűjtő: Dr. Kárpáti László

Az egész testről 14 tolltetű került elő, melyek az alábbi három fajhoz tartoztak:
Anaticola rubromaculatus, Rudow, 1869: 5 hím, 4 nőstény, 2 lárva
Anatoecus icterodes mollissimae (Kéler, 1960): 1 hím, 1 nőstény (ez Magyarország faunájára nézve új faj, illetve alfaj!)
Trinoton sp.: (e példányt csak genusig sikerült meghatározni)

Vörös vérese (*Falco tinnunculus* L. 1758):

Gyűjtés helye és ideje: Jánosmajor, 1983. július 20.
Gyűjtő: Dr. Kalotás Zsolt

A madár beteg volt, és nagyon rossz tápláltsági állapotban volt, s néhány nap után gümőkórban el is hullott. A madarat a későbbi begyűjtő 1981. május 28-án fiókaként Tengelicen gyűrizte. Ettől a helytől 4 km-re került meg. Összesen 219 tolltetű volt az egész testen!

Az alábbi fajokat gyűjtöttem és preparáltam a madárról:
Degeeriella (= *Kelerinirmus*) *rufa rufa* (Burmeister, 1838) (7 hím és 8 nőstényből preparátumot készítettem)

Laemobothron tinnunculi tinnunculi (L.), 1758 (2 hím és 6 nőstény példányát preparátumként készítettem el).

Dr. Rékási József

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) fészkelése Jászkarajenőn

A Duna–Tisza közi síkvidék keleti térségében, a leendő Jászkarajenői Fűves Puszták Tájvédelmi Körzet területén – amely egyben Európai Jelentőségű Madárélfőhely is – hosszú évek óta rendszeres madárfajnak számít a pusztai ölyv. A költési időben is rendszeresen megfigyeltük, de a fészkelését korábban nem sikerült bizonyítani. 1994. tavaszán a fészkelését az hiúsította meg, hogy illegálisan kivágták azt a fát, amelyen a félig kész fészkek volt. 1996 tavaszán a térség egy másik nyugodtabb pontját választotta ki a pár fészkelésre. A nászrepülő és revirt tartó párt 1996. március 29-én *Vasuta Gábor* figyelte meg. Április elejére egy magányosan álló, idős korú, óriás méretű nyárfára megépítették a fészket. Április 12-én megfigyelt párásuk már egyértelműen bizonyította a fészkelési kísérletet.

A pusztuló nyárfa azonban nem bizonyult jó választásnak, mert április 16-án egy erős szélvihar elmozdította a kéttojásos fészket. A napokon belül újra épült fészkekben folytatódott a költés. Június 22-én *Bagyura János* közreműködésével két, a Hortobágyi Nemzeti Park ragadozómadár-repatriációs telepén kelt, mesterségesen nevelt fiókat helyeztünk a fészkekben lévő két fióka mellé. A négyfiókás fészkekben zavartalanul folytatódott az élet július 4-éig. Ekkor egy újabb vihar ismét, most már véglegesen, lesodorta a fészket. A három nagyobb fióka ekkor már kirepült, a negyediket pedig fölraktuk a szomszédos magaslesre, mivel a repülő fiatalok is szívesen tartózkodtak itt. A magaslesre áthelyezett leggyengébb fióka viszont ismeretlen módon eltűnt július 9-én. Ekkor ismét heves vihar söpört végig a térségben, és valószínű, hogy ez okozta pusztulását.

Bár sok kedvezőtlen tényező kifejezetten hátráltatta, a pusztaiölyv-pár fészkelése sikeres volt. A kirepült három fiókat a későbbiekben is rendszeresen megfigyeltük a területen. Az egyik ilyen megfigyelés alkalmával, augusztus 6-án, a „szülőföldjükön” az egyik öreg madár egy kisebb – 20-30 példányos – seregélycsapatból (*Sturnus vulgaris*) zsákmányolt. A felröppenő seregélyek közül egyet levágott, de a zsákmányt nem vitte magával.

Az öt egyedből álló pusztaiölyv-család a későbbiekben is hű maradt a térséghez. Október közepén is együtt mozogtak Kocsér határában. Ekkor már vedlés utáni sötétebb tollruhájukban figyeltük meg a madarakat.

Urbán Sándor, ifj. Vasuta Gábor & Vincze Tibor

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*) költése parlagi sas (*Aquila heliaca*) fészkében

A Zempléni-hegységben 1983-tól lehattunk tanú a első, 1986-tól a második szirti sas

(*Aquila chrysaetos*) pár rendszeres fészeképítéseinek. 1987-től kezdődően az első pár többnyire egy-egy fiókát produkált. A hegység más területein is gyarapodtak eközben a fajról szóló megfigyelések. A következő területfoglalást 1993-ban észleltem ott, ahol az 1930-as évekig visszavezethető a parlagi sasok (*Aquila heliaca*) rendszeres költése. Itt a kora tavasszal elpusztult hím parlagi sas helyett átszíneződő szirti sas jelent meg. Ebben a költési szezonban együtt mutatkozott az öreg parlagi sas tojóval, mely gyakran ággal érkezett a fészekre, de ő csak a szomszédos fákról szemlélődött. Érdekes viselkedésükről korábban részletesen is beszámoltunk (Jánossy et al., 1993).

1994. március 14-én újra öreg parlagisas-párt figyeltem meg a fészkes gerinc fölött. Ekkor egy öreg szirti sas is a közelben körözött, melyre először az egyik, majd a másik parlagi sas is kitémadt. Kisvártatva mindkét faj párban a fészek fölött volt látható, de a fészekre ekkor nem láttam sast beülni. Mikor azonban a fészken megláttam a sok lucfenyő (*Picea abies*) ágat, megbizonyosodhattam arról, hogy a szirtisas-pár elfoglalta a fészket. Áprilistól már nem láttam parlagi sasokat a területen. Ugyancsak 1994-ben a parlagi sas egy másik régi revírjében, a közel 20 éve épült és rendszeresen használt fészeknél március 1-jén átszíneződő szirti sas nászrepülését láttam. A parlagisas-pár ez évben ismét megrakta a fészket és a közelben keringtek. A harmadikként megjelent öreg parlagi sas azonban jobban lekötötte a figyelmüket, mellyel egyikük összefogódzkodott és a két sas másodpercekig elképesztő forgást végzett. Május 1-jén az üres fészek mellett már csak szirti sas tartózkodott. A parlagi sasokat pedig csak a közeli Hernád-völgyben tudtam megfigyelni.

A harmadik régi parlagisas-revírben is megszorodtak a szirti sas megfigyelések, de a két faj között kompetíciót nem tapasztaltam. A hegy túlsó oldalán egy új fészket találtam, amelyet akár a szirti sasok is építhettek, de az üresen maradt.

1995-ben az elsőként említett fészekfoglaló szirtisas-pár is kirepítette első fiókáját a parlagi sas által épített fészekből. A másodikként tárgyalt parlagisas-fészket is szirti sasok tatarozták ki. Az itt letojó tojásból nem kelt ki fióka. A harmadikként említett szirtisas-pár a parlagi sas fészketől kb. 1 km-re műfészket foglalt el és egy fiókát nevelt fel.

A Hernád-völgyébe lehúzódtott parlagi sasok is sikeresen költöttek. A hegységben maradt parlagi sasok fészkelőterületein is újabb, még nem ivarérett, átmeneti tollruhás szirti sasokat figyelhettem meg.

Irodalom

Jánossy, D., Jánossy, L. & Petrovics, Z. (1993): A parlagi sas (*Aquila heliaca*) és a szirti sas (*Aquila chrysaetos*) származása és nászrepülése. *Aquila* **100**, p. 268–270.

Petrovics Zoltán

„Egerésző” daru (*Grus grus*) megfigyelése

1997. október 17-én a hortobágyi Pentezuggal határos egyik lucernáson vizsgáltam az ott táplálkozó darvak (*Grus grus*) csapatát, teleszkóppal keresve a színes gyűrűkkel jelölt

példányokat. Többször is megfigyeltem, hogy a csendesen lépegetve, szedegetve táplálkozó madarak egyike-másika hirtelen gyors, cikázó futkosásba kezd, előrenyújtott nyakkal, leszegett csőrrel üldözve valamit. Egyszer aztán egy alig 15 méterre tartózkodó öreg daru csőrében egy nagy mezei pockot (*Microtus arvalis*) vettem észre. A már szemlátomást élettelen áldozatát a madár sokáig rázta, lóbálta, le-ledobta, majd hosszú cibálás után valami kisebb darabkát csípett le belőle. Nem láthattam, hogy végül egészen lenyelte volna a pockot, mert a közeli darvak elindultak feléje és ekkor csőrében a konccal továbbrepült.

A szakirodalom említi, hogy a daru kisebb gerinceseket, ezen belül rágcsálókat is fogyaszt, de ezt csak most figyeltem meg először személyesen. Mivel 1997 őszén, a hosszú szárazság miatti óriási pocok- és egérvázió volt, elképzelhető, hogy a darvak táplálékában a Hortobágyon megszokotthoz képest jóval több kisemlős szerepelt.

Dr. Kovács Gábor

Fiatal túzok kakasok (*Otis tarda*) „tánca”

1997. április 25-én hajnalban túzok (*Otis tarda*) megfigyeléseket végeztem leskunyhóból a Nagyiváni-pusztán. A terület legnagyobb dürgőhelyét jól át tudtam tekinteni, így 57 példány túzokot figyeltem meg. Közülük 34 példány volt a tojó, 18 példány az öreg kakas és 5 példány a fiatalabb kakas. Ez utóbbiak nem vettek részt a valódi dürgésben, hanem a szokásos viselkedésüket produkálták: csoportos menetelés, rohangálás, egymás közötti civódás. Már mintegy 50-60 méterre megközelítették a leshelyemet, amikor egyikük szokatlan tevékenységbe kezdett. Felemelt egy 20-25 cm-es, száraz dudvaszárat és azt maga előtt hol jobbra, hol balra rakosgatta, néha kissé távolabbra dobta, majd újra felemelte. Eközben szárnyát kifordította, farkát felcsapta, de a nyakát nem fújta fel. Lábaik meg-meghajlítva, „váltogatva”, testét jobbra-balra billegette, vagyis afféle tánclépéseket tett. Két-három perc múlva egy másik túzok, az elsővel szembefordulva ugyanezeket a mozdulatokat mutatta be egy darabka száraz lucernakórót emelgetve, alig 2 méterre a másik „táncoló” madártól. Az egész jelenet alig 5 percig tartott, ezután nem ismétlődött meg, és a következő napokban hiába lestem teleszkóppal a fiatal kakasokat, semmilyen hasonló tevékenységet nem észleltem.

A fent leírt viselkedést 22 éve tartó megfigyeléseim során csak most láttam először, de hogy nem lehet teljesen egyedi eset, arra bizonyíték, hogy Szabó László Vilmos 1973. március 25-én a szomszédos Zám-pusztán látott egy, az általam észlelthez némileg hasonlóan mozgó fiatal kakast (Szabó, 1974).

Irodalom

Szabó, L. V. (1974): Dürgő túzokkakas (*Otis tarda*) érdekes viselkedésformája. *Aquila* 80-81, p. 285.

Dr. Kovács Gábor

A Bonaparte-partfutó (*Calidris fuscicollis*) első észlelése Magyarországon

A Bonaparte-partfutó (*Calidris fuscicollis* Vieillot 1819) 1997-ig bizonyítottan nem fordult elő hazánkban, annak ellenére, hogy a szomszédos Ausztriában már négyszer észlelték 1959 és 1987 között (*Alström & Colston 1991, Rosair & Cottridge 1995*). Az első magyarországi észlelésre való tekintettel röviden összefoglalom a faj elterjedési, vonulási jellemzőit, az eddigi hitelesített európai előfordulásait, és az első hazai bizonyító példány megfigyelésének leírását.

A faj elterjedési területe és vonulása

A Bonaparte-partfutó nearktikus elterjedésű, monotípusos partfutófaj. Fészkelőterülete a sarki tundravidék övezetében Alaszka északi része, (feltehetőleg) a kanadai Yukon, Mackenzie északnyugati része, Banks, Melville, Bathurst, és a Bylot sziget északi részétől Mackenzie szárazföldi partjai, Keewatin, és a Hudson-öböl északnyugati részéig, illetve Southamptonig és a Baffin-szigetekig terjed. Telelőterülete Dél-Amerikában elsősorban az Andoktól keletre terül el Cape Hornig, illetve a Tüzföldig, alkalmanként az Andoktól nyugatra is, Chiléig. A fészkelő- és telelőterületek közötti vonulási útvonala egy elliptikus pályával jellemezhető. A fészkelést követően az atlanti fő vonulási útvonalat követő délkeleti irányú migráció kezdődik. A – kotlásban és fiókanevelésben részt nem vevő – hím egyedek már júliusban távoznak a fészkelőhelyről, melyeket augusztus-szeptember folyamán követnek a tojók és fiatalok. Az első jelentős gyülekezőhely a Labrador és Szent Lőrinc-öböl térsége, ahol a Bonaparte-partfutók 3000-4000 km folyamatos repülésre elegendő táplálékot gyűjtenek, ami az Atlanti-óceán fölötti útvonal megtételéhez szükséges Dél-Amerika északi partvidékéig. Az állomány kisebb hányada az amerikai kontinens keleti partvidékén a szárazföld fölött vonul a Mexikói-öböl felé, és az Antillákon keresztül Venezuelánál érik el Dél-Amerikát. A telelőterületre az első madarak augusztus végén érkeznek, majd a vonulás egészen novemberig elhúzódik. Tavasszal az őszi vonulási útvonaltól nyugatabbra, nagyrészt a szárazföld belsején keresztül érik el a madarak északi költőterületüket.

Kóborlásan szórványosan előfordul Dél-Afrika, Délkelet-Ausztrália, Új-Zéland egyes területein, valamint Európában is (*Marchant et al., 1986*).

A jelenlegi adatok szerint Európában a harmadik leggyakoribb nearktikus kóborló. A legjelentősebb európai előfordulási területei: Nagy-Britannia 322, Írország 118, majd Izland 46 hitelesített adattal. Észak- és Nyugat-Európában szinte minden országban észlelték már, az előfordulási esetek 2-10 között változnak (*Alström & Colston, 1991; Rosair & Cottridge, 1995*). Az európai adatok döntő hányada az őszi vonulási periódusból származik, ami az atlanti vonulási útvonaltól keletre kiterő (pl. frontok hatására) egyedeket jelentik. Ehhez képest lényegesen kisebb a tavaszi előfordulások száma Európában, ami más nearktikus kóborló partmadárfajhoz képest is alacsony arányt jelent (*Cramp & Simmons, 1983*), mely a populáció zöme által használt elliptikus vonulási útvonallal magyarázható, mivel tavasszal a telelőterületekről az atlanti útvonalat elkerülve az amerikai kontinens nyugati oldalán térnek vissza a telelőterületekre. A Nyugat-Palearktiszban kisebb számban

megjelenő tavaszi egyedek ezért valószínűleg az őszi atlanti vonulásban elkóborolt, – feltehetőleg Afrikából – visszatérő egyedek (*Cramp & Simmons, 1983*).

A vonulás és teelés során a leírt élőhelyválasztása szinte az összes klasszikus partimadár-élőhelyet felöleli (*Cramp & Simmons, 1983*), de legjellemzőbbek a hazai előfordulási élőhelyhez is hasonló szikes, sós, brakkvizes lagúnák, tavak.

A magyarországi észlelés leírása

1997. május 18-án észleltem elsőként a madarat a Dunavölgyi-síkságon, Dunatetőlen külterületén a Sóséri-pusztán található természetes vizű Böddi-éséken. A szikes tómeder 1997. évi májusi állapota a tárgyévi kiszáradás középső stádiumában volt, jellemzően nagy felületű sekély vízborítással, nedves iszapfelületekkel, és széles vakszikes-sóvírágzásos partvonallal. Az élőhely ebben az állapotában ideális táplálkozó területet nyújtott az egyidejűleg megfigyelhető közel 1000 példány partfutónak. Az első észlelésnél jelen voltak *Berdó József* és *Oroszi Zoltán*. A megfigyeléshez harmincszoros nagyítású Optolyth teleszkópot használtunk. Másnap *Biró Csaba* bizonyító felvételeket is készített a partfutóról, melyek a *Tízokban* jelentek meg (*Boros, 1997*). Az utolsó megfigyelési időpont 1997. május 24. volt (*Bankovics Attila* szóbeli közlése). Az első és utolsó észlelés között gyakorlatilag minden nap észlelték a madarat.

Testméret, alak: a madarat gyakorlatilag minden rendszeres előforduló partfutófaj közelében sikerült megfigyelni. A jelentős számban jelen lévő apró partfutóval (*Calidris minuta*) és havasi partfutóval (*Calidris alpina*) összehasonlítva, az apró partfutónál feltűnően nagyobb testű, a havasi partfutónál valamivel kisebb, kevésbé zömök, karcsúbb partfutó volt. A pihenő madáron a fejforma általában szögletesnek tűnt, kissé lapított fejtetővel. Már a megfigyelés kezdetekor szembetűnő volt a hosszú, elnyúló testalak, a havasi partfutóhoz képest arányaiban hosszabb farok, és hosszabb szárny (elsőrendű evezők) miatt. Az ülő madáron a szárnyhegy jól láthatóan túlnyúlt a farokvégen.

A csőrhosszúság kb. a fejhosszúsággal volt egyenlő, a csőrtő viszonylag vastag, a csőr a csőrhegy felé csak az utolsó harmadban vékonyodott. Távolabbról a csőr teljesen egyenesnek tűnt, közelebből érzékelhető volt, hogy az alsó csőrka kissé ívelt. A csüd közepesen hosszú volt, arányaiban kb. a havasi partfutó csüd hosszúságával megegyező.

Színezet: általános megjelenésében világos alsótestű, szürke begyű, sötétszürke és feketésbarna felsőtestű madár volt, a nászruhás havasi és apró partfutókhoz képest feltűnő volt a vörös árnyalatú színek hiánya. A csőr és lábszín egyöntetűen sötét, közelebből feketés-barna színű volt. Az alsó csőrka tövén egészen közlőről (30 m) sárgás hússzínű árnyalat volt megfigyelhető. A fejen feltűnő fehér szemsáv volt a szem fölött, mely a szem mögé nyúlt, és a csőrtőnél a homlokon fehér foltként érintkezett. Közvetlenül ez alatt a szem vonalában egy sötétbarna árnyalatú sötétebb sáv volt látható, mely a csőrtő és a szem között kifejezett volt. A szem mögött a sáv kevésbé volt erőteljes, azonban a fültájékon hasonló színezetű kisebb, de a környező tollazattól elváló sötétbarna árnyalatú kerek fülholt volt látható. A pofa alapszíne rendszerint szürkés árnyalatot mutatott, finom gesztenyebarna hosszanti sűrű sávozással. A pofa szürke alapszíne hátul a tarkón találkozott, így a fejtetőtől elütő szürkés tarkósávként jelentkezett. Ehhez képest a fehér szemcsík fölött a fejtető

elütően sötét barnás színű volt, de a háthoz hasonlóan nem vörösbarna alaptónusú, hanem inkább enyhén szürkés árnyalatú, közléről gesztenyebarna színű. A torok fehér, mely a szürkés alapszínű pofától és begytől kontrasztosan elütött. A begy a pofához hasonlóan feltűnően szürke alapszínű volt, melyen vékony hosszanti sávozás volt látható. A sávozás lefutása távolról szinte egybefüggő párhuzamos vonalakat alkotott. A begymintázat a csukott szárny alsó vonalában elnyúlt a testoldalra, és az oldalon egy keskeny zónában fehér alapon nagyobb és vastagabb gesztenyebarnás V alakú kisebb-nagyobb foltokból álló mintázatot rajzolt ki. A begy szürke alapszíne átmenet nélkül a begy alsó vonalán jól elvált az egyöntetűen fehér alsótesttől.

Az első- és másodrendű evezők szürkés-feketék voltak, melyek bizonyos szögben szürkés árnyalatot mutattak, amely a repülő madáron kifejezetten megfigyelhető volt. Ehhez képest az ülő madáron a kézfedők és karfedők még inkább világos szürkések és egy elütő sávot alkotnak a szárnyon. A kis és középső fedőtollak elütő szürkésfekete színűek voltak, valamint a kéz és karfedőktől a sötétebb színűekkel jól elváltak és a legsötétebb zónát alkották a szárnyon. Ezek a sötét alapszínű tollakon jól látható szürkésfehéres perem volt. A vállfedők szintén szürkésfeketéek voltak, egyes tollakon fehér peremmel, mely bizonyos szögből gyenge és szabdalt fehér V alakot rajzoltak ki. A hátfedők szintén szürkésfeketéek voltak, de sárgásbarna tollperemet viseltek, melyek 2-3 sárgás sávot alkottak a háton. A repülő madáron jól látható osztatlan nagy fehér foltot alkottak a felső farkfedők. A fehér szárnycsik viszonylag vékony, de a sötét színű háttól kontrasztosan vált el.

A tollazat alapján a madár egy juvenilis tollruhából első nászruhába átvedlő másodéves egyed lehetett. Erre utal egyes juvenilis tollak részleges jelenléte pl. az igen sötét alapszínű kis és középső szárnyfedők fehéres peremmel, a hátfedőkön a gyenge V alakú már szabdalt fehér mintázat, vagy az elütő szürke tarkó és a szem mögött látható jellegzetes fülfol, és a fejmintázattól kontrasztosan elütő fehér torok, melyek a juvenilis tollruha maradványai lehetnek (Marchant *et al.*, 1986).

Viselkedése: általában a többi partfutóval – zömében apró vagy havasi partfutók között – táplálkozott a sekély vízzel borított tocsogókban és a nedves vakszikes medrekben. Esetenként a pihenő madár magányosan is megfigyelhető volt. A nagyobb partfutócsapatok felrepülésekor gyakran lapult meg a kisebb rögök között. A területen belül napról napra változtatta táplálkozó- és pihenőhelyeit, nem kötődött szorosan egy-egy csapathoz. Legközelebb 30-35 m-re sikerült megközelíteni a pihenő madarat. A bizonyító felvételek is ekkor készültek.

Irodalom

- Alström, P. & Colston, P. (1991): A field guide to the rare birds of Britain and Europe. HarperCollins. 124 p.
- Boros E. (1997): A Böddi-szék – egy kevésbé ismert szikes tó jellemzése a Bonaparte-partfutó (*Calidris fuscicollis*) első hazai előfordulása kapcsán. *Tízok* 2, p. 103–105.
- Cramp, S. & Simmons, K. E. L. (eds). (1983): The birds of the Western Palearctic. Vol. 3. Waders to Gulls. Oxford University Press, Oxford. p. 326-327.
- Marchant, J., Prater, T. & Hayman, P. (1986): Shorebirds: an identification guide to the waders of the world. Christopher Helm, London, p. 373–374.

Rosair D. & Cottridge, D. (1995): Photographic guide to the Waders of the world. Hamlyn, London. p. 64.

Boros Emil

Két megfigyelés a nagy goda (*Limosa limosa*) szokatlan viselkedéséről

A nagy goda (*Limosa limosa*) közismerten nem tartozik a bizalmas, szelíd természetű madarak közé. Hosszú terepmadarász pályám során két alkalommal mégis talákoztam meghökkenően jámbor példányával.

1977. május 5-én a Hortobágy középső részén, a Pentezug nevű pusztán egy fészken kotló madarat fedeztem fel. Már maga a költőhely is meglepett: bibicnek, pacsirtának való sziki csenkeszes birkalegelőn volt a legközelebbi nedves, zsombékos réttől legalább 300 méterre. Közeledtemre a goda nem repült el és nem riasztott a párja sem (melyet nem is láttam). A lekushadó madár akkor sem menekült, amikor óvatosan megfogtam, csak a szárnyait terjesztette kissé, nehogy felvegyem a fészekről. Amikor mégis felemeltem, kiugrott a kezemből, de rögtön leszállt és alig indultam tovább, visszaült tovább kotlani. A későbbi években többször leltem ilyen száraz, rövidfüvű legelőn godafészket, de azok a madarak mind igen éberek, vadak voltak, nagy lármával riasztva messze elémjöttek, hasonlóan a zsombékos réteken (az „igazi” goda-élőhelyen) költő fajtársaikhoz.

1997. április 7-én, vagyis csaknem húsz évvel a fent leírt után történt a következő eset. Hideg, szélviharos időben jártam a Nagyivántól keletre fekvő mocsaragnál. Egy útmenti pocsolyában egy hím nagy goda táplálkozott, amely közeledtemkor egy rövid felrepülés után ugyanoda, a víz szélére szállt vissza. Próbaképpen 10 méterre megközelítettem, de nem törődött velem. Fényképezőgéppel ezután 6 méterig nyomultam előre és leültem a parton. A vízben folyton keresgélő madár egyre közelebb jött, 3-3,5 méterig, úgyhogy végül már nekem kellett hátrálnom, hogy a 400 mm-es teleobjektívvel felszerelt fényképezőgép keresőjében elférjen. A fotózás mintegy fél órán át tartott, miközben nem vett rólam tudomást, még akkor sem, amikor rászóltam, vagy füttyentéssel próbáltam gyors mozgásában megállítani. Ez azért is nagyon furcsa volt, mert a közelben többször megszólaló cankók hangjára, illetve a fölöttük átrepülő bibicnek, sirályok látványára mindig felfigyelt.

Mind a két leírt esetben az volt az érzésem, mintha a meghökkenően szelíd nagy goda példányok afféle „tundrai” születésű madarak lettek volna, amelyek életük során még nem találkoztak emberrel.

Dr. Kovács Gábor

Néhány adat a gyöngybagoly (*Tyto alba*) világos mellű változatának elterjedéséhez

Több éve foglalkozunk a gyöngybagolyok felmérésével, védelmével, az ország

különböző megyéinek potenciális gyöngybagolyélőhelyeit járva. A felmérések során az egyházi épületek vizsgálata az elsődleges, de már 1993-ban is nagy figyelmet szenteltünk a tanyasi-gazdasági épületek átvizsgálásának. Az 1997. év végéig a felmérések során néhány alkalommal sikerült találkozunk világos mellű példányokkal, szándékosan kerülve az alfaji megnevezést, ugyanis nagy valószínűséggel az általunk megfigyelt példányok a törzsalak (*Tyto alba alba*) és a hazánkban általánosan elterjedt *Tyto alba guttata* közötti kereszteződések. E néhány érdekes megfigyelés adatait és körülményeit érdemesnek találtuk közreadni.

Először 1993. decemberében Bács-Kiskun megyében, Garán figyeltünk meg egy magányos madarat. A bagoly mellének színezete tiszta fehér volt, minden sötét pettyezés és okker árnyalat nélkül. Ez a madár egy meteorológiai kutatóállomás használaton kívüli épületének padlásán volt. Későbbiekben már nem sikerült megfigyelni, de néhány színes diaképet készítettünk róla.

Második alkalommal 1996. júliusában, Fejér megye északi részén, Mórton, egy templomtorony ellenőrzésekor talákoztunk világos mellű gyöngybagollyal. Ez esetben három teljesen kitollasodott fiókat találtunk, melyek mellének színezete hófehér volt, csekély sötét pettyezéssel. 1997-ben is jártunk a templomtornyban, költést nem tapasztaltunk, azonban megfigyeltünk egy magányos öreg madarat, amely szintén világos mellű volt.

Harmadik alkalommal 1997. júliusában Komárom-Esztergom megye északi részén, Tokodon került elő egy magyar gyűrűs példány (a gyűrűzési jelentés nem tesz említést a bagoly színezetéről). A templomtoronyban költésnek nyomát ebben az esetben sem találtuk. A madár mellének tollazata piszkosfehér volt enyhe okker árnyalattal és sok sötét pettyezéssel. 1997. decemberében is ellenőriztük ezt a templomtornyot, és ismét megfogtuk ezt a gyűrűs példányt. A madár egy vedlésen túl volt, és a mell tollazatának színezete megváltozott: a korábbi sűrű pettyezés eltűnt, helyette tiszta fehér tollak voltak láthatók a mell két szélén elszórtan kevés sötét pettyezéssel.

Negyedik alkalommal 1997. őszén, Veszprém megyében, Bében került elő egy fehér mellű öreg madár, amely sötét színű párjával együtt másodköltésben kelt fiókáikat nevelte. A fiókák sötét színezetűek voltak (*Fenyvesi László* közlése).

Ötödik alkalommal 1997. decemberében a Fejér megyei Polgárdiban figyeltük meg a faj egy világos mellű változatát sötét színezetű párjával együtt egy templomtoronyban. Ez a példány sok sötét pettyezést viselt testének oldalán, de mellének tollai fehérek voltak.

Hatodik alkalommal 1997. decemberében a szintén Fejér megyei Alapon figyeltünk meg egy világos mellű madarat és sötét színezetű párját, az előbb említett helytől 15 km-re, egy templomtoronyban. A madár melltollzatában az uralkodó szín a fehér volt, de testének két oldalán enyhe okkersárga színt és sötét pettyezést figyeltünk meg.

A gyöngybagoly alfajainak elkülönítése esetenként meglehetősen nehéz. Az *alba* alfaj Dél- és Nyugat-Európában elterjedt, hazánkban a *guttata* az általános; de ha Magyarországon kerül kézre egy olyan madár, amely látszólag az *alba* alfaj leírásának felel meg, akkor sokszor nehéz meghúzni a határt, hogy az adott példány egy sötét színezetű *alba*, *alba-guttata* hibrid, vagy pedig egy világos *guttata*. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a rendelkezésre álló alfaji leírások szerint más és más színezetű az öreg madár és a fiatal, illetve másmilyen a hím és a tojó tollazata. Az *alba* alfaj esetében például a legtöbb hím

ivarérett korban tökéletesen fehér alulról, a fehér szín kiterjed az oldalsó nyaki tájékára és az arcfátyolra, viszont majdnem minden tojónak legalább egy kis okker árnyalat van a hasi és lágyéki táján. Látható változás mutatható ki a tollruhában a kor előrehaladtával is (Taylor, 1994).

Bár hazánkban ritkán találkozhatunk a gyöngybagoly világos színváltozatával, de ilyen esetekben érdemes alaposan megvizsgálni és leírni a madár tollzatának színezetét a pontos alfaji meghatározás érdekében.

Irodalom

Taylor, I. (1994): Barn owls. Cambridge University Press, Cambridge, p. 13–16.

Nagy Tibor

Adatok a gyöngybagoly (*Tyto alba*) Somogy megyei elterjedéséhez az 1995. évi felmérés alapján

A gyöngybagoly állományának vizsgálatáról rendszeresen jelennek meg kisebb-nagyobb dolgozatok a hazai madártani irodalomban, s ezek többnyire egy-egy térség felméréséről tudósítanak (Bank, 1990). Több éves alkalmankénti adatgyűjtést követően 1995-ben Somogy megye területének mintegy 56 %-án végeztünk gyöngybagoly állományfelmérést. A munka elsődleges célja a faj somogyi elterjedésének vizsgálata, pontosabban a megszűnt, az aktuális és a potenciális fészkelőhelyek számbavétele volt. Somogyban a korábbi években alkalmoszerűen végzett számlálásokat követően ez az első, jelentősebb kiterjedésű terület felmérését célzó vizsgálat.

A vizsgálati terület nagyobb része Kelet-Belső-Somogy tájegységhez, kisebb része a szomszédos Zselicséghez, Csurgó-Zákányi-dombsághoz, Marcali-háthoz és Dráva-síkhöz tartozik. Kiterjedése kb. 3400 km², tengerszint feletti magassága többségében 100-150 m között van (max. 280 m), az évi csapadék mennyisége mintegy 800 mm. Az évi középhőmérséklet 10,5-11,0 °C (Marosi & Somogyi, 1990).

A vizsgált területen 1995. május–október között gyűjtöttük adatainkat: A potenciális fészkelőhelyeket egy-egy alkalommal kerestük fel, részletes költésbiológiai adatok (fészkeljék első és második költéskor, fiókszámok stb.) gyűjtése nem volt célunk.

Összesen 122 település 147 épületét ellenőriztük, melyek közül 138 egyházi, 9 gazdasági célú volt. Zárt (77 épület) vagy erősen nyitott (7 épület) volta folytán fészkelésre alkalmatlan 84 épület (57,1 %) volt, fészkelésre alkalmas 63 épület (42,9 %) volt. A költésre alkalmas épületek 79,4 %-ában találtunk költő párt (50 eset), 7,9 %-ában (5 eset) magányos madarat, míg 8 esetben (12,7 %) nem találtunk madarat. A megtalált fészkek számának megoszlását épületek szerint és a fészkek épületen belüli elhelyezkedése szerint az 1. táblázat mutatja be.

Felmérésünk során pontos fiókszámot csak 24 fészeknél tudtunk megállapítani (azokban az esetekben, ahol az ellenőrzést követően fiókakelés már nem volt várható,

illetve azt megelőzően kirepülés még nem történhetett). Az átlagos fiókaszám 5,16 volt (SD=1,58). Fészkenként 2 fiókát 1 esetben, 3 fiókát 2 esetben, 4 fiókát 5 esetben, 5 fiókát 6 esetben, 6 fiókát 7 esetben, 7 fiókát 1 esetben, 8 fiókát 1 esetben, 9 fiókát 1 esetben találtunk. Mivel a tojások átlagos kelési aránya számunkra nem ismert, így tojásos fészkeknél nem végeztünk becsléseket a későbbi fiókakelésre, és az idősebb fiókákból álló fészkeknél észlelt fiókaszámot sem adtuk meg, mivel nem zárható ki, hogy néhány fióka elmászott, elrejtőzött, esetleg kirepült. Néhány további esetben csak a költőpárt regisztráltuk (megközelíthetetlen fészkek, kirepülés utáni ellenőrzés stb.). Megjegyezzük, hogy a legnagyobb fészkealj augusztus 30-án Csokonyavisontán került elő, ebben 4 tojás és 7 fióka volt.

Értékelés, következtetések

A vizsgált területen 1995-ben végzett felmérés szerint minimum 50 pár gyöngybagoly fészkel. Véleményünk szerint e területen munkánk során a költő pároknak csak mintegy 60-80 %-át találtuk meg, emiatt e térségben a vizsgálat évében kb. 60-85 pár gyöngybagoly fészkelése valószínűsíthető. Az 1995. évi belső-somogyi gyöngybagoly-felmérés során feltárt jelentős állomány nagyság véleményünk szerint a következőknek (is) köszönhető: egyfelől 1995-ben e területen az egyházi épületeknek megítélésünk szerint még 41 %-a alkalmas volt gyöngybagoly megtelepedésére; másfelől a vizsgálat évét nem előzték meg a gyöngybagolyok számára sok esetben végzetes rendkívül hideg telek.

A közelmúltban Somogyban is számos templomépületet tataroztak, újjáépítettek, mely tevékenységek gyakran egy-egy gyöngybagoly-pár fészkelési lehetőségének megszűnéséhez vezettek. Mivel a jövőben is folytatódik e tevékenység, továbbá a templomépületekből kiszoruló madarak költési lehetőségei rosszabbodnak, e térség gyöngybagolyállománya szempontjából is meghatározó jelentőségű lehet a jövőben költőládák kihelyezése.

	Egyházi épület	Gazdasági célú épület	Összesen
Toronyban	28	-	28
Padlástérben	9	4	13
Költőládában	4	2	6
Fali üregben	-	1	1
Nincs adat	2	-	2
Összesen	43	7	50

1. táblázat. A fészkek helyének megoszlása a vizsgált épületekben.

Köszönetnyilvánítás

A felmérésben nyújtott segítségéért az alábbi személyeknek, illetve a munka támogatásáért a következő szervezeteknek fejezzük ki köszönetünket: *Mezei Ervin, Nagy*

Tibor és Stix József, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a Somogy Természetvédelmi Szervezet.

Irodalom

Bank, L. (1990): Az 1985–86. évi gyöngybagoly- (*Tyto alba* Scop., 1769) felmérés eredményei Baranya megyében. *Aquila* 96–97, p. 113–126.

Marosi, S. & Somogyi, S. (1990): Magyarország kistájainak katasztere. 1–2. kötet. MTA, FK1 Budapest, p. 1023.

Fenyősi László, Horváth Zoltán & Pintér András

Adatok a *Bubo virginianus* tolltetveihez (*Mallophaga*)

A vizsgálatban szereplő virginiai uhu (*Bubo virginianus*) tojót 1996. szeptember 28-án USA Utah államának Nephi helysége közelében az autópálya szélén elütve találta Haim Hovel ornitológus. A gyűjtés helye a tengerszinttől kb. 1500 m magasan fekszik. Haim Hovel a jó állapotban levő uhut kitömte (a szárnyhossz mérete: 375 mm; a madár gyűjteményi száma: 96-26). Az uhu kitömésekor a még rajta levő tolltetveket leszedte, s elküldte meghatározásra. Az anyag tanulsága szerint a *Strigiphilus oculatus* (Rudow, 1870) 5 hím, 9 nőstény és 4 lárva példánya volt még az elhullott tetemen. A tolltetvek (*Mallophaga*, *Phthiraptera*) kisebbek, mint az európai uhu (*Bubo bubo*) tolltetvei, csakúgy, mint maga a gazdaállat *Bubo virginianus*. Ez összhangban áll a szakirodalomban leírtakkal, mely szerint a gazdaállat és a tolltetvei között a testméreteket tekintve korreláció van, azaz a nagyobb testű gazdaállat tolltetve nagyobb.

Haim Hovel & Dr. Rékási József

Korai denevérré (*Nyctalus noctula*) vadászó nagy őrgébics (*Lanius excubitor*)

1997 október 8-án körülbelül 17 órakor egy nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) figyeltem meg a Hajdú-Bihar megyei Egyek közelében egy út mellett. Amikor megpillantottam a madarat, éppen a fajra jellemző tipikus „vártapozícióban” ült egy fa tetején. Néhány pillanat múlva azonban egyenesen néhány korai denevér (*Nyctalus noctula*) irányába repült, melyek vagy negyven méter távolságban keringtek a levegőben. A madár több sikertelen kísérletet tett a denevérek röptében való elfogására, mely azonban – legalábbis a megfigyelés ideje alatt – nem járt eredménnyel. Bár a gébics többször némelyik denevérmek a közvetlen közelébe került, úgy látszott, hogy a denevéreket ez nem nyugtalanította, a gébics támadásai elől csak az utolsó pillanatban tértek ki. A körülbelül

egy perces támadást követően a gébics egy közeli bokor tetejére repült és innen figyelte egy ideig a denevéreket, majd még egyszer újból rájukvágva visszatért eredeti őrhelyére.

Közismert, hogy a nagy őrgébics nagyobb repülő rovarokat, ritkábban pedig repülő madarakat is elfog, de az irodalomban elvétve található hivatkozás arra, hogy a faj denevérekre vadászna. *Niethammer* (1937) *Völkert* idézve megemlíti, hogy a nagy őrbéics „denevérrre is folytat vadászatot”, de ezt nem taglalja részletesebben. A faj *Cramp & Perrins* (1993), *Glutz von Blotzheim* (1993) és *Lefranc* (1997) által felsorolt zsákmánylistája ugyanakkor sehol nem említ denevérfajokat.

A nagy őrgébics zsákmányolási sikere repülő madarak esetében is alacsony, ezért semmi okunk azt feltételezni, hogy denevérek esetében nagyobb eredménnyel járna. Ugyanakkor a megfigyelt madár kidolgozott vadászati módszere és stratégiája azt sugallta, hogy nem egyszeri zsákmányejtési kísérlet volt. Bár a megfigyelés időtartama alatt eredményes vadászat közben nem sikerült a madarat megfigyelnem, feltételezem, hogy csak idő kérdése lehetett, hogy a támadási kísérletek egyike végül eredménnyel járjon.

Irodalom

Cramp, S. & Perrins, C. M. (eds.) (1993): The birds of the Western Palearctic. Vol. 7. Oxford UP, Oxford, 577 p.

Glutz von Blotzheim, U. & Bauer, K. M. (1993): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 13/II. Aula, Wiesbaden, 1365 p.

Lefranc, N. & Norfolk T. (1997): Shrikes: a guide to the shrikes of the World. PicaPress, 192 p.

Niethammer, G. (Hrsg.) (1937): Handbuch der deutschen Vogelkunde. Band I. Akademische Verlagsgesellschaft, Leipzig, 474 p.

Gerard Gorman

SHORT COMMUNICATIONS

Renewed occurrence of Cattle Egret (*Bubulcus ibis*) on the Hortobágy

On 9 June 1996 we were watching birds on the Akadémia fishponds on the Hortobágy. The small hatchery ponds were bordered from the North by a shallow wetland that evolved from the navvies used for building the dikes of the ponds and had been used as goose ponds in the past twenty years.

Fortunately, the geese of the stock goose farm were just recovering from a feather plucking regime and did not even come close to the water. Thus on the shallow water of the pond various species of birds were feeding without being disturbed.

While surveying the birds from the dike, a predominantly white and short-billed heron caught our attention that later proved to be a Cattle Egret.

The crown of the bird was suffused more heavily while the shoulder only to a lesser extent with cinnamon. The bill was dark yellow with a greyish tip and the legs were pale red. Considering these features we identified it an adult bird in transitional plumage from breeding plumage. There was no ring on the leg of the egret, and its shy behaviour also indicated wild origin.

At the time of our observation it was a hot spell with 33–34 °C with no wind at all. The water of the shallow pond heated up to an extent where wading with bare feet become unpleasant. On the area Great White Egret (*Egretta alba*), Little Egret (*Egretta garzetta*), Squacco Heron (*Ardeola ralloides*), Glossy Ibis (*Plegadis falcinellus*) and Lapwing (*Vanellus vanellus*) were present, but the Cattle Egret never associated with any of the other species. Once it took off, however, and returned to the same place at the edge of the puddle grown in by wormwood only after making a large circle of about one kilometre in diameter.

Having heard the news, several people arrived to the scene to see the bird, but only those were successful who arrived the same day, since the bird disappeared by the following day.

With two previous records (one in 1977 and one in 1989) this was the third known record of the species on the Hortobágy and the 10th accepted one in Hungary. (One of the several photos taken was published in *Túzok* 1(3), p. 137.)

Dr Gábor Kovács, Dr Gábor Magyar & Gergely Kovács

Breeding records of Black Stork (*Ciconia nigra*) from the Barcsi Borókás Landscape Protection District (1985–1996)

The Black Stork belongs to one of the scarcer species of Hungary with an estimated population of 200 pairs (Kalocsa, 1998). The Black Stork as a breeding bird here was first mentioned by *Vasvári (1937)* stating that several pairs bred in the Darány Rigóc Szulok Alder bogs. *Kárpáti (1979)* and *Marián & Puskás (1985)* reported on the breeding of the species in the area, later *Fenyősi (1993)* mentioned two territories. Currently two pairs

breed regularly in the area and up to 20 individuals occur during migration. The nests found during the period of 1985–1996 are characterised as well as the breeding success is discussed in the following.

The study area was the *Barcsi Borókás Landscape Protection District* and its immediate surroundings (out of the 12 nests discussed, ten were located inside the boundaries of the protected area) with an area of ca. 4000 ha. The altitude of the area is 100–110 m above sea level, and the 100-year average of the annual precipitation is 772 mm. The wood cover of the area is in the range of 90% and the ratio of deciduous and coniferous woods is 60/40 %. The stands are of medium to young age. The most important communities are alder bog woods, turkey oak and oak woods.

The most important feeding ground of the storks is the bog system and the old fish-ponds by damming up the Rigóc stream decades ago, which latter evolved into a marshland when fish production was given up.

The method of the survey was by recording the location of found nests and repeated check-up 2–3 times annually.

Results

Between 1985 and 1996 12 nests were found altogether. The surroundings of the nests as well as the occupancy or breeding is characterised in the following.

Northern area

1st nest: built at 3 m from the ground in a turkey oak wood on the lateral branch of a Red Oak tree (*Quercus robur*). A natural stream in the wood section spreads into a boggy swamp near the nest that was found in the mid-1980s following the clear-cut of the neighbouring section. No breeding record is known in the nest.

2nd nest: it was built on a side branch at 6 m height in a relict oak wood section between two alder stands. The stream near the nest spreads out to a swamp. It was found in 1985, 3 juveniles left the nest in 1986, but only one adult attended the nest in 1987. In the neighbouring stand a clear-cutting took place in 1988.

3rd nest: the nest was built 6–7 m apart from the trunk at 8 m height from the ground on one out of six red oak trees standing in a group in an alder-oak mixed wood stand. The nest was found in the spring of 1989 when two of the neighbouring trees had already been cut out. That might have been the reason why the pair did not nest that year. (According to local inhabitants it bred successfully in 1988, but the number of juveniles remained unknown.)

4th nest: in a turkey oak stand, on the side branch of a medium aged oak tree (6–8 m apart from the trunk) it was built 15 m from the ground. It was found in September 1989, and the condition of the nest indicated successful breeding in that year. Three juveniles fledged in 1990, but the nest was deserted in 1990.

5th nest: an artificial nest positioned on an old red oak tree in an alder swamp built in March 1990 between the side branches of the main trunk ca 10 m high. It was occupied in 1994. At the control visit on June 29 two out of the three juveniles were found dead on the ground. The third one was successfully fed up (*Fenyősi & Stix, 1995*). From 1995 on the nest became deserted.

6th nest: it was built in the fork of the trunk of the outermost tree of a pine stand (*Pinus sylvestris*) attached to an alder birch mixed stand at ca. 8 m high. It was found in the summer of 1996 when the eggs were already incubated. For unknown reasons no juvenile fledged from the nest.

Southern area

1st nest: built 10 m high on the side branch close to the trunk on a red oak tree of a relict oak stand in a turkey oak wood. In the vicinity of the nest a low standing earlier swampy alder stand. The nest came to our attention in 1985 when 4 juveniles fledged. Three juveniles were raised next year, but the nest became deserted in 1987.

2nd nest: built 15 m high on the trunk of a red oak in a drying out alder swamp wood. One pair bred according to local inhabitants in 1987. The nest was deserted in 1988 probably due to overscattering of the wood.

3rd nest: built 18 m high to a side branch (6-7 m from the trunk) of a red oak tree in an oak stand. Became known to us in 1988 when breeding was successful (the number of fledged juveniles remained, however, unknown). The nest fell down in 1989 with feathered juveniles and all the juveniles died as a consequence. No breeding was in the nest from 1990.

4th nest: built on the side branch, but close to the trunk of a red oak tree in an older oak stand between a turkey oak – red oak and an European white elm (*Ulmus laevis*) wood. It was found in the winter of 1990/91. Breeding was unsuccessful in 1991 due to unknown cause (egg remains were found under the nest). Although the birds occupied it in the spring of 1992 but finally the nest described next was renovated.

5th nest: artificial nest on an oak tree of an oak pine mixed stand. It was built in March 1990 on a side branch, close to the trunk, at 6 m from the ground. The storks appeared at the end of April 1992, and two juveniles fledged in that year. Incubating was detected in 1993 but the clutch was deserted for unknown reason. It was unoccupied from 1994 on.

6th nest: built 15 m high in the fork of the trunk of an old red oak tree at the edge of a drying out alder swamp wood. The nest was discovered in 1995, when three juveniles fledged with another four in 1996.

Discussion

In the study area between 1985 and 1996 twelve Black Stork nests were monitored that were located in two distinct areas (Figure 1). It is noteworthy that no nest was detected in

the internal part of the protected area. The farthest nests of the northern territory were 2.7 km, the closest two 0.7 km apart. These values of the southern territory were 3.4 km and 0.25 km, respectively.

Out of the ten nests built by the storks themselves, nine were on red oak and one on pine (*Pinus sylvestris*). One artificial nest was put out on each of the two territories on red oak trees. In the northern territory a stand was selected that seemed appropriate and in the southern one in a stand with an old nest but at a distance of 250 m from it. The nests were built of iron plates and wire nets and they were insulated with soil, leaves and moss.

Number of juveniles were recorded in nine cases: two juveniles fledged in one, three in four, four in two cases. Additionally we recorded the destruction of a nest with three juveniles after it had fallen down, and the death of two juveniles in an other nest where the third young was fed up and later released (Fenyősi & Stix, 1995).

In five additional cases the breeding was presumed to be successful (adults observed during breeding season, but the nest was found only later, and the condition of the nest indicated successful breeding). Incubating was detected but no juvenile fledged from the nest in three further cases, uncertain data exist in seven cases. In the study area only two pairs bred ever simultaneously although twelve nests were known to exist. Desertion of nests were connected in four cases with forestry activities, in four cases nesting failures resulted building of new nests. The breeding results are summarised in Table 1.

	Northern territory	Southern territory
1985	?	+
1986	+	+
1987	?	+?
1988	+?	+?
1989	+?	-
1990	+	?
1991	?	-
1992	?	+
1993	?	-
1994	-	+?
1995	?	+
1996	-	+

Table 1. Breeding success in the studied Black Stork territories between 1985–1996. +: successful nesting, +?: presumably successful nesting; -: nesting failed, ?: nesting uncertain.

Acknowledgements

I express my thanks to Ms Magdolna Juhász, Mr József Selyem and József Stix. Special thanks go to András Pintér for providing his observation data and for his efforts to put out the artificial nests.

Irodalom

- Fenyősi L. (1993): A Baresi Tájvédelmi Körzet madarai (1983–93). *Állattani Közlemények* **79**, p.55–66.
- Fenyősi L. & Stix J. (1995): Fekete gólya (*Ciconia nigra*) fiókájának felnevelése, *Mad. Táj.* 1995 (január–július), p. 8.
- Kalocsa, B. (1998): Fekete gólya. In: *Haraszthy L. (szerk.): Magyarország madarai.* Mezőgazda Kiadó, Budapest, p. 28–29.
- Kárpáti L. (1979): A Baresi Ósborókás madárvilága. *Somogyi Almanach* **30**, p. 1–52.
- Marián M. & Puskás L. (1985): A Baresi Borókás Tájvédelmi Körzet madárállománya (*Aves*). *Dunántúli Dolgozatok Természettudományi Sorozat* **5**, p. 207–232.
- Vasvári M. (1937): Nyári képek Magyarország madárvilágából. *Debreceni Szemle*, 1937. október–december, p. 287–293.

László Fenyősi

Geese feeding on rape *en masse*

In the autumn of 1996 an exceptionally strong movement of geese took place on the Hortobágy. One of the favourite feeding grounds of geese was a 200 ha large rape field located on the border of Kanjárás and Pusztakócs. On 1–2 November ca. 3500 Greylag (*Anser anser*), 1000 White-fronted (*Anser albifrons*), and 800 Bean Geese (*Anser fabalis*) were feeding on the leaves of the well grown, 30 cm high rape stand. On 7 November 8000 - 10 000 White-fronted, a few Greylag, 17 Lesser White-fronted (*Anser erythropus*) and 13 Red-breasted Geese (*Branta ruficollis*) were feeding on rape. The Bean Geese disappeared by this time, but 400-500 individuals showed up again on November 11 in the company of 6000 White-fronted Geese and the already seen 13 Red-breasted Geese. Two days later all the geese disappeared from the rape field. While they attended the field they chewed the leaves off all the way to the stems. Presumably the geese got bored of the monotonous food and the geese flocks appearing on Tílalmas (near Karcag) were the same ones having disappeared from Kanjárás.

I found no reference in the literature on such an extended and heavy feeding of five goose species on rape simultaneously.

Gergely Kovács

Appearance of Red-breasted Geese (*Branta ruficollis*) on the Fertő of Dinnyés

Regular data on the Dinnyés-Fertő go back at least to 30 years and regular observations to 80 years on Lake Velence but the Red-breasted Goose has not been listed among those species observed on the lake previously. It was noteworthy therefore to see the species on several occasions within a short time frame with flocks up to a dozen birds.

These data may be a result of a smaller, short-term influx on top of the already described long-term westbound shift of migrating and wintering grounds of Red-breasted Geese. According to my observations individuals of this species are often scattered around in bigger goose flocks and they do not tend to stick to homogenous flocks like Greylag Geese (*Anser anser*). The highest number seen together was 6 but flocks of 2-3 individuals were seen most frequently. Observation with telescopes was indispensable since geese did not let to be approached less than 300-500 metres. Those geese resting on the water, sometimes the ones standing in the wheat field near the pond, gave us the best chance for observation. All data of Red-breasted Geese seen in 1995/96 on Dinnyés-Fertő are listed in the following:

1995:	19 February	1 ind.	(Fenyvesi, L.)
1996:	1 November	6 ind.	(Fenyvesi, L.)
	2 November	5 ind.	(Bán, M. – Fenyvesi, L.)
	9 November	2 ind.	(Fenyvesi, L.)
	13 November	6 ind.	(Fenyvesi, L.)
	16 November	9 ind.	(Schmidt, E. – Schmidt, A.)
	17 November	14 ind.	(Fenyvesi, L.)
	19 November	12 ind.	(Fenyvesi, L.)
	20 November	18 ind.	(Fenyvesi, L.)
	24 November	8 ind.	(Fenyvesi, L.)
	29 November	24 ind.	(Fenyvesi, L.)
	3 December	3 ind.	(Fenyvesi, L.)
	15 December	4 ind.	(Fenyvesi, L.)

László Fenyvesi

Observations on Shelduck (*Tadorna tadorna*) from 1997

The Shelduck is a typical breeding bird of the western and north-western shorelines of Europe. Birds of the United Kingdom are residents while those of northern areas are migratory. Significant wintering grounds of the species are in south-western Europe. It also breeds near the Mediterranean Sea and Caspian Sea where its largest wintering grounds are also found. Large continuous populations live in Asia. It is a scarce transient in small numbers in Hungary (usually solitary birds or in pairs) but larger flocks were present in 1976.

A large number of sightings were reported in 1997 from different parts of Hungary. Besides its proven breeding record near Petőháza (*Mogyorósi, 1997*) there was also an increasing number of observations from spring-summer. I observed an adult female on Lake Sárkány (Sárkeresztúr) on May 11. A pair was seen on May 18 and a male on June 10 by *P. Csonka*. In November-December birds appeared on different places throughout the country. Larger flocks were reported first in the eastern parts of Hungary (Hortobágy, Szeged Fehér-tó and Biharugra fish-ponds – *A. Gál, J. Tar, T. Nagy, in litt.*). Flocks bigger than 10 individuals were seen only from December on.

On the observation area (Dinnyés-Fertő and Tata Öreg-tó) the conditions were favourable for Shelducks with variable water levels, appropriate feeding ground and safe resting grounds. Birds were absent, at the same time, both from Lake Neusiedl and Kis-Balaton.

Dinnyés, Fertő	21 November	4 ind.	(László Fenyvesi)
"	22 November	3 ind.	"
"	25 November	3 ind.	"
"	28 November	3 ind.	"
"	2 December	14 ind.	"
"	8 December	21 ind.	"
"	13 December	16 ind.	"
"	16 December	41 ind.	"
"	17 December	32 ind.	"
"	23 December	20 ind.	"
"	28 December	2 ind.	"
"	29 December	2 ind.	"
"	30 December	2 ind.	"
"	14 December	10 ind.	(Egon Schmidt)
Tata, Öreg-tó	29 November	1 ind.	(László Musicz)
"	9 December	23 ind.	"
"	10 December	3 ind.	"
"	12 December	6 ind.	"
"	13 December	25 ind.	"
"	14 December	14 ind.	"
"	16 December	30 ind.	"
"	18 December	17 ind.	"
"	20 December	19 ind.	"
"	23 December	23 ind.	"
"	24 December	17 ind.	"
"	26 December	18 ind.	"
"	27 December	20 ind.	"
"	28 December	19 ind.	"
"	21 December	13 ind.	(Péter Csonka)

Table 1. Observations of Shelduck (*Tadorna tadorna*) in the autumn and winter of 1997/98 on Tata Öreg-tó and Dinnyés-Fertő.

It was not clear what food the birds had been eating on the lake at Tata. The Fertő dried out in the course of the summer but it was filled up with water by autumn and it was grown in by this time by spear-leaved orache (*Atriplex hastata*). The birds usually fed in loose flocks on the flooded *Atriplex* field. Typical prey animals of Shelducks are almost completely absent from the pond having been filled up by water originating from fishponds.

In the absence of other aquatic vegetation their food was limited almost exclusively to the seeds of *Atriplex hastata*. It is noteworthy that the area was preferred by the birds so much that 32 Shelducks remained in an unusually tight flock even on December 17 on the surface of the freshly formed ice of the pond even though all other goose and duck species deserted the frozen water. During the significantly mild January ca. 20 individuals stayed around on Tata and another 2 on Dinnyés. Observations of Shelducks in the two areas are summarised in Table 1.

Authors express their gratitude for providing their own observation data by *Mr György Szimuly, Tamás Nagy, András Gál, János Tar, Péter Csonka and Egon Schmidt.*

References

Mogyorósi S. (1997): Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) újabb fészkelése Magyarországon. *Túzok* 2, p. 112.

László Fenyvesi & László Musicz

Data on the Mallophaga lice of birds

I made the following noteworthy observations on the Mallophaga lice of two recently acquired bird specimens.

Eider (*Somateria mollissima* L. 1758)

Place and date of collection: Lake Neusiedl, Mekszikópuszta, 11 November 1988.

Collector: *Dr László Kárpáti*

A total of 14 lice were found on the bird that belonged to the following three species:

Anaticola rubromaculatus, Rudow, 1869: 5 males, 4 females and 2 larvae

Anatoecus icterodes mollissimae (Kéler, 1960): 1 male, 1 female (new species for the fauna of Hungary!)

Trinoton sp.: (this specimen was identified to genus only)

Kestrel (*Falco tinnunculus* L. 1758)

Place and date of collection: Jánosmajor, 20 July 1983

Collector: *Dr Zsolt Kalotás*

The bird was diseased and in a very bad condition. It died within a few days in tuberculosis. The bird had been ringed previously by the collector on Tengelic on 28 May 1981, 4 kilometres from the place of collection. A total of 219 lice were on the body of the bird! The following species were collected and preserved:

Degeeriella (Kelerinirmus) rufa rufa (Burmeister, 1838) (7 male and 8 female specimens were preserved)

Laemobothiron tinnunculi tinnunculi (L., 1758) (2 male and 6 female specimens were preserved).

Dr József Rékási

Nesting of Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) on Jászkarajenő

In the eastern region of Duna–Tisza Plains in the territory of the future Jászkarajenő Grasslands Landscape Protection District, also an IBA site, the Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) is considered a regular bird for many years now. It has been observed in the breeding period on several occasions but nesting has never been proven previously. Its nesting was jeopardised by illegal felling of the tree with a half-built nest in 1994. The pair chose a less disturbed area for nesting in 1996. The pair showing an aerial display and holding territory was first observed by *G. Vasuta*. By early April the nest was already built on a giant and old solitary poplar tree. Observation of their copulation gave firm evidence for a breeding attempt.

The poplar tree proved, however, a bad choice since a strong storm dislocated the nest with two eggs on April 16. Breeding was continued, however, within days in the renovated nest. On June 22 two juveniles hatched in captivity in the raptor repatriation centre of the Hortobágy National Park, were put with the two juveniles hatched in the nest with the help of Mr János Bagyura. The four juveniles grew undisturbed until July 4. This day another storm threw the nest to the ground. Three of the bigger juveniles had left the nest by this time, and the fourth, weakest one was put by us onto the hunting tower nearby since his siblings also preferred to roost on it. It went missing on July 9 under unknown circumstances. It is presumed that a heavy storm sweeping through the region caused its death.

Although hindered by the circumstances, the nesting of the Long-legged Buzzards was still successful. The three juveniles were observed on several occasions on consecutive days in the area. On such an occasion, on August 6, one of the adults was taking a prey in their territory from a smaller (20-30 individuals) flock of Starlings (*Sturnus vulgaris*). Although knocking down one Starling the Buzzard left its prey behind.

The five-member family of Long legged Buzzards remained faithful to the area in later times as well: they were moving around together in mid October in the vicinity of Kocsér in their darker, freshly moulted plumage.

Sándor Urbán, Gábor Vasuta Jr, Tibor Vincze

Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) occupying nest of Imperial Eagle (*Aquila heliaca*)

During the 1980s observations of Golden Eagle increased in Zemplén Hills (Northeast Hungary). The very first attempt of nesting was proven in 1983 when a pair was building its nest in the area. In 1986 another pair attempted breeding by building nest. Since 1987, the first year of successful breeding, one juvenile was reared almost every year. Observations of the species became more frequent in other parts of Zemplén as well. The next territory claimed by a Golden Eagle was recorded in an area that was a traditional nesting site of Imperial Eagles since the 1930s. The male of the Imperial Eagle pair died in the early spring of 1993 and was replaced by an immature male Golden Eagle. It was seen together regularly with the adult female Imperial Eagle that was carrying twigs to the nest regularly. The male Golden Eagle, however, was only a passive observer sitting on neighbouring trees. The observation on their peculiar behaviour has already been reported (*Jánossy et al., 1993*).

On 14 March 1994 I observed again a pair of Imperial Eagles circling above the previously mentioned nest. At the same time an adult Golden Eagle lingered there and both Imperial Eagles made attacks on the Golden Eagle. Shortly both species appeared in pairs but none of them was seen to land on the nest this time yet. When I noticed the presence of fresh spruce (*Picea abies*) twigs in the nest there was no doubt that the Golden Eagles had already claimed it for nesting. No Imperial Eagle was observed in the territory from April on.

In the same year, on 1 March, another immature Golden Eagle was observed displaying at another nest regularly used by Imperial Eagles for 20 years. The owners were circling over the freshly repaired nest when a third Imperial Eagle appeared suddenly and the owners began to chase it. One of the nest owners attacked the newcomer in the air and they were spinning around while holding each other for seconds. On May 1 only Golden Eagle was seen in the territory since the Imperial Eagles moved to the nearby Hernád valley.

Golden Eagle records increased in the third old territory of Imperial Eagles in the hills. No signs for competition were detected, however, between the two species. On the far side of the hill I found a new nest that had been built by Golden Eagles but it remained empty.

In 1995 the firstly mentioned Golden Eagle pair reared a juvenile in the nest of Imperial Eagles. The second nest of Imperial Eagles was also repaired by Golden Eagles but no juvenile hatched from the egg. The third Golden Eagle pair reared a juvenile in an artificial nest approximately 1 km from the nest of the Imperial Eagle. The Imperial Eagles that had moved to the Hernád valley bred also successfully. On the breeding grounds of the Imperial Eagles remaining in the hills I observed further immature Golden Eagles later.

References

Jánossy, D., Jánossy, L. & Petrovics, Z. (1993): A parlagi sas (*Aquila heliaca*) és a szirti sas (*Aquila chrysaetos*) származása és nászrepülése. *Aquila* **100**, p. 268–270.

Zoltán Petrovics

Cranes (*Grus grus*) feeding on rodents

On 17 October 1997 I was watching a flock of Cranes feeding on lucerne fields adjacent to Pentezug-puszta of the Hortobágy searching for colour-ringed individuals. I noticed repeatedly that some of the cranes in the quietly feeding flock began to run in a zigzag manner chasing something with their heads holding down close to the ground. Finally I saw a large Common Vole (*Microtus arvalis*) in the bill of a crane standing some 15 metres from my hide. The seemingly dead prey was shaken, thrown repeatedly to the ground and smaller parts were picked from it after prolonged pulling. I could not see the crane swallow its prey because other cranes were starting to approach it and it took off with the vole.

Cranes are known to feed on smaller vertebrates such as rodents but this was the first time I saw it in person on the Hortobágy. The number of rodents exploded in the autumn of 1997 due to the exceptionally dry weather in the area so it is conceivable that rodents took a higher proportion in the diet of cranes when compared to other years on the Hortobágy.

Dr. Gábor Kovács

Young Great Bustard (*Otis tarda*) males imitating display

In the early morning of 25 April 1997 I was making observations on Great Bustards at Nagyiván, Hortobágy National Park. I could see well the 57 individuals of the Great Bustards on the biggest known lekking ground of the area and I counted 34 females, 18 adult males and 5 young males. As expected the young males did not participate in the display: they were running and walking around together and they were chasing each other. They approached my hide as close as 50-60 meters when one of them began in a highly unusual behaviour. After picking up a 20-25 cm long dry stem of weed it began to place it to the left and right side repeatedly in front of him then it threw it further ahead to pick it up again in a few moments. The bird was spreading out its wings meanwhile and had its tail in an upright position but its neck was not blown up. By flexing its legs alternately it was shaking its body imitating a display dance. A few minutes later another young male, while holding a dry stem of lucerne, performed a similar display just 2 metres apart from the first "dancing" bird. The whole scene did not last for more than 5 minutes and no similar action was observed on the same day or later.

In my experience of 22 years with Great Bustards no similar activity was detected before, although Szabó (1974) reported on a young male performing in a somewhat similar display on Zám-pusztá, Hortobágy, on 25 March 1973, indicating that such behaviour was not completely without precedents.

References

Szabó, L.V. (1974): Dürgő tűzokkakas (*Otis tarda*) érdekes viselkedésformája. *Aquila* **80-81**, p. 285.

Dr. Gábor Kovács

First record of White-rumped Sandpiper (*Calidris fuscicollis*) in Hungary

The White-rumped Sandpiper had no proven record in Hungary up to 1997 although it had been reported four times between 1959 and 1987 in the neighbouring Austria (Alström & Colston, 1991; Rosair & Cottridge, 1995). In this paper description is given on the first accepted Hungarian record of this species along with notes on its distribution and migration.

The White-rumped Sandpiper is a monotypic species of the Nearctic region. It nests on the arctic tundra in northern Alaska, probably in the Canadian Yukon region, Northwest Mackenzie, on Banks, Melville and Bathurst islands, moreover from the northern part of Bylot island to continental banks of Mackenzie, Keewatin, and northwestern part of Hudson Bay as far as Baffin islands and Southampton. Wintering grounds extends from the Andes up to Chile in the eastern part of South America down to Cape Horn and Tierra del Fuego. Its migration route follows an elliptic. After breeding the southward movement follows the main Atlantic flyway. Males do not take part in the breeding and depart usually in July well before the migration of females and juveniles in August–September. The first significant stopover site is the region of Labrador and the St. Lawrence river where birds are preparing for the 3000–4000 km long route across the Atlantic Ocean to the northern coasts of South America. Small numbers migrate only over the land in the eastern half of the continent towards the Mexican Gulf to reach via the Antilles Venezuela and South America. The first migrants arrive in August with the last ones catching up as late as November. On return passage they move through inland.

It is a regular vagrant to parts of South Africa, South-east Australia and New Zealand as well as Europe (Marchant *et al.*, 1986). It is the third commonest Nearctic vagrant in Europe with the most numerous records from Great Britain (322), Ireland (118) and Iceland (46). The species has been recorded 2–10 times each in almost every country in North- and Western Europe (Alström & Colston, 1991; Rosair & Cottridge, 1995). European vagrants show up usually during the autumn migration when most of the individuals are probably diverted from the main migration route by meteorological fronts. Since returning birds migrate along the Pacific coasts of America rather than the Atlantic ones, spring records of

White-rumped Sandpipers in Europe are relatively scarce compared to those of other Nearctic vagrants. Spring vagrants of White-rumped Sandpipers in Europe are probably those autumn vagrants having survived the winter in Africa when they return north.

The species prefer almost all types of classical shorebird habitats during migration and wintering (*Cramp & Simmons, 1983*), the most preferred habitats are, however, similar to the one of the first Hungarian record.

Description of the observed individual

On 18 May 1997 I observed a White-rumped Sandpiper on the Böddi-szék, an alkali lake at Sósér-pusztá near Dunatétlen, in the Danube-valley region. The lake about to dry out for the season, as usual for this time of the year. It was covered by large, shallow, open-water surface, mudflats and saline banks. This habitat offered extraordinarily good conditions to sandpipers in the range of 1000 birds. At the first observation of the White-rumped Sandpiper *József Berdó* and *Zoltán Oroszi* were also present in my company. An Optolyth scope was used for identification of the bird. On the next day colour slides were taken (vide *Boros, 1997*). The last date of observation was 24 May (*A. Bankovics, pers. comm.*). Between the first and last date the bird was observed in every day.

Size and shape: it was in the company of other sandpipers (Little Stint, Dunlin, etc.). It was comparably larger than Little Stints (*Calidris minuta*) and slightly smaller, less stocky than Dunlins (*Calidris alpina*). The angular head and flattened crown were characteristic features. Elongated appearance was clearly visible right from the beginning of the observation along with the proportionally longer tail and wings (due to the longer primaries) compared to Dunlins. Wing tips extended well beyond the tip of the tail on the standing bird.

Bill length was almost identical with that of the head, being slightly thicker at the base. The bill seemed to be rather straight from a distance getting thinner in the last third. From closer distance the slightly curved lower mandible was visible. Legs were medium-short and its size was approximately the same as those of Dunlin.

Plumage: in general appearance it seemed to be a bird with whitish underparts, black and dark grey upperparts, grey belly and chest lacking any rufous tinge as opposed to the Dunlins and Little Stints present already in their breeding plumage. Bill and legs were brownish-black, the base of the lower mandible tinged yellowish-brown. Above the eyes a conspicuous broad supercilium was visible, extending beyond the eyes toward the front and met in a white spot upfront at the base of the bill. There was also a darker brownish stripe below the supercilium right below the eyes, which was even more distinctive between the eyes and the bill. Behind the eyes this stripe disappeared, although the ear coverts were similarly dark brown forming a distinctive spot. Cheeks were dusky with faint chestnut stripes. This dusky colour reached the nape forming a distinctive dusky stripe under the darker crown. The crown was dark brown separating well from the pale supercilium, the base tone, similarly to the back, was faint grey rather than rufous but with a chestnut tinge when seen from close proximity. The throat was distinctively white in comparison with the

dusky cheek and chest. The breast was streaked and it had a dusky grey base colour similarly to the cheeks. The streaks seemed to be forming parallel continuous lines on the breast when seen from a longer distance. The breast pattern continued down to the flanks along the folded wings and transformed into bigger and coarser, chestnut coloured and V-shaped spots in a shorter area where the base tone of the plumage was already whitish. The dusky breast clearly separated from the clear white underparts.

Primaries and secondaries were greyish black that appeared grey sometimes, especially in flight. Wing coverts were more greyish forming a marked stripe on the folded wing. Small and median coverts were greyish-black forming the darkest parts of the wing separating well from the greater coverts. Clearly visible greyish white edges were detected on these feathers. Scapulars were also greyish-black with white edges on some of the feathers forming a faint and scattered 'V' pattern. Back was also greyish-black with yellowish-brown on the edges of the feathers creating cream coloured 2-3 streaks. Uppertail coverts formed a large white spot visible especially in flight well. The white wing bar was relatively narrow, but they were in contrast with the darker surrounding feathers.

Based on the plumage the bird is considered a 2nd year individual moulting from juvenile into breeding plumage. The retention of some juvenile feathers, like the very dark lesser and median coverts with a white edge, the already scattered 'V' pattern on the back, a distinctive grey nape and the typical grey ear-coverts, the contrast between the throat and the head pattern may all be remnants of the juvenile plumage (Marchant *et al.*, 1986).

Behaviour: It was usually feeding among other sandpipers (mainly Dunlins and Little Stints) in the shallow puddles and alkali ponds. It was usually in company with other species but sometimes it was seen resting alone. It often remained on the ground hiding behind smaller soil granules when larger flocks of shorebirds were taking off. The bird could be approached to a distance of 30-35 metres the closest when the photos were also taken.

References

- Alström, P. & Colston, P. (1991): A field guide to the rare birds of Britain and Europe. HarperCollins. 124 p.
- Boros E. (1997): A Böddi-szék – egy kevésbé ismert szikes tó jellemzése a Bonaparte-partfutó (*Calidris fuscicollis*) első hazai előfordulása kapcsán. *Tízok* 2, p. 103–105.
- Crampt, S. & Simmons, K. E. L. (eds). (1983): The birds of the Western Palearctic. Vol. 3. Waders to Gulls. Oxford University Press, Oxford. p. 326-327.
- Marchant, J., Prater, T. & Hayman, P. (1986): Shorebirds: an identification guide to the waders of the world. Christopher Helm, London, p. 373–374.
- Rosair D. & Cottridge, D. (1995): Photographic guide to the Waders of the world. Hamlyn, London. p. 64.

Emil Boros

Observations on the unusual behaviour of Black-tailed Godwit (*Limosa limosa*)

Black-tailed Godwits are known as alert birds that can be easily frightened. In spite of this I encountered two exceptionally tame individuals during my experience in the field.

On 5 May 1977 in Pentezug-puszta (central part of Hortobágy) I found a female sitting on its nest. Surprisingly the habitat was rather atypical for Black-tailed Godwits: grazed short grassland that is more suitable breeding habitat for Lapwings or larks. In addition, the closest wet meadows were at least 300 metres from the nest. After I had approached the bird it remained calmly on the nest while the male was not seen at all in the area. It did not even try to escape when I touched it, letting her wings down to try to prevent my intention to lift it from the nest. When I continued lifting the bird it eventually flew from my hands down to the ground. It immediately returned to its nest when I continued my walk.

In the following years I found several nests of Black-tailed Godwits in similar habitats, they were as shy and alert as those breeding in wet meadows, the habitat type considered to be more suitable for them.

Almost twenty years later, on 7 April 1997 I was at a swamp east of Nagyiván on a windy, cold day. I observed a male Black-tailed Godwit that was feeding in a puddle. When I approached the bird, it was flying only a short distance to land at almost the same place. I got closer – to approximately 10 metres – but the bird still ignored me. When I got as close as 6 metres I started to take photos. In search for food the bird was approaching me up to 3.5 meters so I had to retreat a bit to be able to use my 400 mm lens. I took several pictures in half an hour but seemingly my presence did not disturb the bird even when I was making noise by whistling and speaking just to stop it from getting too close to me. It was peculiar in the view that it did notice the calls of *Tringa* species, Lapwings and gulls flying above us.

Both observations suggested that such timid birds might have hatched in the tundra region with no previous encounters with human beings during their life.

Dr. Gábor Kovács

Data on distribution of white-breasted Barn Owls (*Tyto alba*)

We have been working on surveys and conservation of Barn Owls (*Tyto alba*) for years checking all potential habitats in various counties of Hungary. Visiting churches is of top priority in our project, although farm buildings have also been checked since 1993. Up to 1997 several white-breasted Barn Owls were found that are described in this paper. We avoid to classify them to any subspecies for individuals of Hungarian white-breasted Barn Owls are likely to be hybrids of the nominate *alba* and the *guttata* race which latter is widespread in the country.

In December 1993 a solitary white-breasted Barn Owl was found in an abandoned meteorological building, in the southern part of Bács-Kiskun county, South Hungary. The underparts of this bird were pure white with no spots or any darker tinge. Although we did not see it later again, a few colour slides were taken on it.

In July 1996 three feathered white-breasted Barn Owl chicks were found during check-out of a church-tower of in the northern part of Fejér county. Their breasts were white with slight spotting. In 1997 a solitary adult white-breasted Barn Owl was found at the visit of the same site. There was no breeding in the church in that year.

In July 1997 a white-breasted Barn Owl was found, previously ringed in Hungary, in the northern part of Komárom-Esztergom county. The colour of its breast was not noted in the ringing report. The plumage on its breast was whitish with slight ochre and many dark spots. The tower was also checked in December 1997 and the ringed Barn Owl was caught again. As it was just after a moulting period its plumage has changed on the breast and instead of dense spotting, pure white feathers appeared on each side of it.

In autumn, 1997 in northern part of Veszprém County a white breasted Barn Owl was found breeding with a dark-breasted one. They were rearing their second clutch. All of the chicks were dark-breasted (*László Fenyvesi, pers. comm.*)

In December 1997 a white-breasted bird was found again in a church-tower in northern Fejér county paired with a dark-breasted owl. Feathers on the breast of it were white, although some dark spots were also seen. At the same time 15 km far from the previous locality a similar Barn Owl pair was found. The white-breasted one had predominantly white colour on the breast but also some ochre and dark spots were on each side.

Distinction of different subspecies of Barn Owl can be rather difficult. While the nominate race *Tyto alba alba* is widespread in West and South Europe, *guttata* is common in Central Europe and also in Hungary. It is often difficult to tell apart an *alba*, *alba-guttata* hybrid or even a light coloured *guttata*. In addition there is difference between adult and juvenile but also between males and females within the same race. Adult males of the nominate race *alba* are usually completely white from underneath and the white also extends to sides of the neck and the speculum. Adult females have also ochre yellow on their belly and vent as well. A visible sequence of changes takes also place with ageing.

Though white-breasted Barn Owls are considered to be rare in Hungary every record must be carefully examined and described.

Tibor Nagy

Data on distribution of Barn Owl (*Tyto alba*) in Somogy County based on 1995 surveys

In recent years an increasing number of papers is dealing with the distribution of Barn Owls in different regions of Hungary. They cover, however, a smaller area only (*Bank, 1980*). After several years of occasional data collecting on the species, the first systematic

survey aiming at the distribution of Barn Owl resulted a survey covering 56 % of Somogy county. This 1995 survey was aimed at all known actual, possible and also abandoned breeding sites of Barn Owls in the region.

Larger parts of surveyed area belong to East-Inner Somogy region, the rest covers parts of Zselicség, Csurgó-Zákányi-dombság, Marcali-hát, and Dráva-mellék. The total area covers 3400 km², altitudes vary between 100-150 metres above Baltic sea level (the maximum is 280 m). Annual precipitation is 800 mm; mean temperature is 10.5-11.0 °C (Marosi & Somogyi, 1990).

Data were collected between May and October 1995 by visiting all potential breeding sites. In total 147 buildings of 122 settlements were checked, of which 138 were church buildings and 9 farm buildings. Out of the buildings 84 (57.1%) proved to be inappropriate for breeding for being completely closed (77 buildings) or being too open (7 buildings), while 63 (42.9%) were suitable for it. In total 50 pairs of Barn Owls were found in suitable buildings (79.4%), in five cases (7.9%) solitary birds were found (Table 1) while no bird was found in 8 buildings (12.7%). Table 1 shows recorded nests according to buildings and location of nests inside the buildings. Distribution of breeding pairs is shown on Figure 1.

Exact clutch size was recorded at only 24 nests (where no further chicks were expected after the visit or no fledging of juveniles could have taken place before the visit). Average clutch size was 5.16 chicks/nests (SD=1.58). Two chicks were found in one nest, 3 chicks in 2 nests, 4 chicks in 5 nests, 5 chicks in 6 nests, 6 chicks in 7 nests; 7, 8 or 9 chicks in 1 nest each. As the average hatching ratio of eggs was unknown, no estimation was made for hatching of eggs. Since older chicks may have moved from the nest, remained hidden or had flown out clutch size of nests with older chicks was not determined. In some other cases only the fact of breeding could be recorded (in cases of inaccessible location of nests or visits after the juveniles have left the nest e.g.). The largest clutch was found on 30 August at Csokonyavisonta containing 7 chicks and 4 eggs.

	Church building	Farm building	Total
Tower	28	-	28
Attic	9	4	13
Nest box	4	2	6
Wall cavity	-	1	1
Unknown	2	-	2
<i>Total</i>	43	7	50

1. táblázat. Distribution of found nests of Barn Owl in the studied buildings.

Conclusions

A minimum of 50 pairs of Barn Owl bred in the surveyed area in 1995. The real size of the population may have remained still underestimated by 20-40%, thus a total of 60-85

pairs of Barn Owl were expected to breed in the surveyed area. The relatively large population in 1995 Somogy county may be traced back to two factors: 41% of church buildings proved still suitable for the Owls; on the other hand no severe winters preceded 1995 that could have decimated wintering Barn Owls.

Since following the study period several church buildings were renovated or partly reconstructed it often led to desertion of the buildings by Barn Owls. Since such activities will continue in the future, installation of nest-boxes may offer the only alternative solution to improve the availability of nest sites for the species.

Acknowledgements

We are grateful to *Ervin Mezei*, *Tibor Nagy* and *József Stix* for their help in gathering data and also to *BirdLife Hungary* and *Somogy Nature Conservation Society* for their financial support.

References

- Bank, L. (1990):* Az 1985–86. évi gyöngybagoly- (*Tyto alba* Scop., 1769) felmérés eredményei Baranya megyében. *Aquila* 96–97, p. 113–126.
- Marosi, S. & Somogyi, S. (1990):* Magyarország kistájainak katasztere. 1–2. kötet. MTA, FKI Budapest, p. 1023.

László Fenyvesi, Zoltán Horváth & András Pintér

Data on the lice (Mallophaga) of Great Horned Owl (*Bubo virginianus*)

On 28 September 1996 a specimen of a female Great Horned Owl (*Bubo virginianus*), run over by a car, was found on a highway near Nephi (Utah, USA) by Haim Hovel ornithologist. The site lies on an altitude of ca. 1500 m above sea level. The owl was stuffed (wing length: 375 mm, museum catalogue number: 96-26). Before stuffing the feather lice Mallophaga were taken and sent for identification. The specimen were identified as *Stigiphulus saletus* (Rudow, 1870). Altogether 5 males, 9 females and 4 larvae were found. The identified lice were visibly smaller than those of the Mallophaga species of the Eagle Owl (*Bubo bubo*), similarly to the size of their hosts (*Bubo virginianus* – *Bubo bubo*). It is in correlation with earlier findings explaining the relationship between parasite and host sizes.

Haim Hovel & Dr. József Rékási

Great Grey Shrike (*Lanius excubitor*) hunting Noctule Bats

At approximately 17.00 CET on 8th October 1997 I observed a Great Grey Shrike (*Lanius excubitor*) at a roadside near Egyek, Hajdú-Bihar County, in eastern Hungary. The bird sat in typical sentinel fashion at the top of a tree. After a moment the shrike flew directly towards some Noctule Bats (*Nyctalus noctula*) which were flying some 40 metres away. The shrike made several determined attempts to catch the bats in flight but, whilst I observed, without success. Though the shrike came very close to individual bats on several occasions the Noctules seemed relatively unconcerned, evading the shrike's attacks often only at the very last moment. After around one minute of flying amongst the bats the shrike flew to the top of a nearby bush and watched the bats from there, before returning to its original higher roost, making a deep swoop at the bats on the way.

It is well known that Great Grey Shrikes will predate on large flying insects and, but more rarely, flying birds, but the literature contains very few references to the species attacking bats. *Niethammer (1937)*, following *Völker*, briefly mentions that Great Grey Shrikes will attempt to hunt bats (*Chiroptera*), but does not elaborate further. In the extensive list of food items documented in *Cramp & Simmons (1993)*, *Glutz von Blotzheim (1993)* and *Lefranc (1997)* no bat species are mentioned.

The success rate of Great Grey Shrike in catching flying birds is low, and there is no reason to believe that the species can catch flying bats with any greater success. However, the premeditated hunting method and strategy which the observed bird employed suggested to me that this was not a one-off opportunist hunting attempt. Despite the fact that the shrike was not seen to actually catch any of the bats I feel that due to the determined manner in which the shrike hunted (and despite the apparent ease with which the bats evaded the attacks) it would have been only a matter of time before it succeeded in catching one of the Noctules.

References

- Cramp, S. & Perrins, C. M. (eds.) (1993)*: The birds of the Western Palearctic. Vol. 7. Oxford UP, Oxford, 577 p.
- Glutz von Blotzheim, U. & Bauer, K. M. (1993)*: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 13/II. Aula, Wiesbaden, 1365 p.
- Lefranc, N. & Norfolk T. (1997)*: Shrikes: a guide to the shrikes of the World. PicaPress, 192 p.
- Niethammer, G. (Hrsg.) (1937)*: Handbuch der deutschen Vogelkunde. Band 1. Akademische Verlagsgesellschaft, Leipzig, 474 p.

Gerard Gorman